2022

ARMOEDE EN JUSTITIE
IN BELGIË

POD MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE
BETER SAMEN LEVEN
SPP INTÉGRATION SOCIALE
MIEUX VIVRE ENSEMBLE

FEDERALE OVERHEIDSDIENST
JUSTITIE

Titel
Armoede en justitie in België
Eerste editie: 2022

Eindredactie
Steven Gibens (Karel de Grote Hogeschool, Antwerpen), Cindy Renard (FOD Justitie)
en Jean-Marc Dubois (POD Maatschappelijke integratie)
FOD Justitie, Waterloolaan 115, 1000 Brussel
POD Maatschappelijke integratie, Finance Tower, Kruidtuinlaan 50, 1000 Brussel

Verantwoordelijke uitgever
Jean-Paul Janssens en Alexandre Lesiw

Wettelijk depotnummer
D/2022/7951/NL/1245

Hoofdstuk 7

GERECHTSDEURWAARDERS EN HUISHOUDENS DIE ZICH IN EEN PRECAIRE SITUATIE BEVINDEN

Sabine Thibaut (juriste) en Caroline Jeanmart (socioloog), Observatorium Krediet en Schuldenlast
Met de medewerking van Christophe Bedoret (adviseur bij het Arbeidshof van Bergen en docent aan de UMons) en Bertel De Groote (Hoofddocent Universiteit Gent - Faculteit Economie en Bedrijfskunde, gastprofessor Université de Liège, Faculté de Droit, Science Politique et Criminologie)

1. Introductie

Wanbetaling, uit eigen keuze of door nalatigheid, heeft meestal te maken met een gebrek aan middelen, en leidt dagelijks tot spanningen en zelfs serieuze ergernissen in de relatie tussen schuldeisers en schuldenaars. De dagen van de gevangenisstraf voor schulden zijn al lang voorbij, maar ons juridisch arsenaal biedt schuldeisers een invorderingsprocedure waarmee zij druk kunnen uitoefenen op schuldenaars die in gebreke blijven en op hun vermogen om hen te dwingen hun schulden af te lossen, al dan niet onder dwang.

In de loop der tijd en met de evolutie van de rechtsverhoudingen is schuldinvordering een volwaardige professionele en zelfs economische activiteit geworden, die regelmatig op armoede stuit. Wat sommigen thans als 'schuldbusiness' of 'schuldindustrie' bestempelen, vormt in België een lucratieve markt waar een hevige concurrentie heerst tussen de verschillende actoren[673], waaronder de gerechtsdeurwaarder als bijzondere en onontkoombare actor.

Aan de hand van studie en analyse van de wetgeving, de rechtspraak en de waarnemingen op het terrein betreffende de invordering van schulden door gerechtsdeurwaarders wil dit hoofdstuk de balans opmaken van de adviezen en aanbevelingen die kunnen bijdragen tot het voeden en sturen van de reflectie over de huidige functie van de

673 Incassobedrijf, advocaat, geschillendiensten.

gerechtsdeurwaarders, en zodoende ook over een aanpassing, modernisering of zelfs een globale hervorming van het wettelijk kader en de praktijken inzake invordering.

Merk op dat de in deze bijdrage ontwikkelde analyses en bevindingen hoofdzakelijk vanuit het standpunt van de schuldenaars worden bekeken.

In het eerste deel van deze bijdrage wordt gekeken naar het statuut en de wettelijke en regelgevende kaders waarbinnen de gerechtsdeurwaarder schuldvorderingen moet innen. Het is de bedoeling om inzicht te verschaffen in de uitdagingen, de problemen en de evolutie van dit beroep, maar ook in de rol ervan in de relatie met schuldenaars die zich in een precaire situatie bevinden. De schuldenproblematiek, de kenmerken ervan, de soorten schulden en het gewicht dat zij vertegenwoordigen in het budget van de economisch zwakste gezinnen komt eveneens aan bod.

Vervolgens worden de procedures voor minnelijke invordering en gerechtelijke invordering onderzocht uit het oogpunt van hun juridische kader, hun tenuitvoerlegging, de vaststellingen en kritieken die zij oproepen.

Tot slot staat de kwestie van ethische en verantwoorde schuldinvordering centraal, met name wat betreft de effecten en de impact die initiatieven van actoren uit de invorderingssector hebben of zouden kunnen hebben op de verbetering van de financiële situatie van de meest achtergestelde groepen.

2. ‘Schulden aflossen’: van lijfsdwang tot de ‘schuldenbusiness’[674]

Wanbetaling, uit eigen keuze of door nalatigheid, heeft meestal te maken met een gebrek aan middelen en leidt dagelijks tot spanningen en zelfs serieuze ergernissen in de relatie tussen schuldeisers en schuldenaars. De dagen van de gevangenisstraf voor schulden zijn al lang voorbij[675], maar ons juridisch arsenaal biedt schuldeisers een invorderingsprocedure waarmee zij druk kunnen uitoefenen op schuldenaars die in

674 F. SNOECK, *”Van schuldenindustrie naar schuldenaanpak”*, TIBR, 1/2021, Die Keure/La Charte, 2021, blz. 9-12.

675 Een gevangenisstraf wegens schuld of lijfsdwang werd praktisch afgeschaft door de wetten van 21 maart 1859 en 27 juli 1871, in burgerlijke en handelszaken. Anderzijds werd die straf, hoewel uitzonderlijk toegepast, in strafzaken pas afgeschaft bij de wet van 31 januari 1980. T’KINT F., ‘Sûretés et principes généraux du droit de poursuite des créanciers’, Précis de la Faculté de Droit de l’Université catholique de Louvain, 2e editie, De Boeck en Larcier, Brussel, 1998, blz. 20-21.

gebreke blijven[676] en op hun vermogen om hen te dwingen hun schulden af te lossen, al dan niet onder dwang.

In de loop der tijd en met de evolutie van de rechtsverhoudingen is de inning van schuldvorderingen een volwaardige professionele en zelfs economische activiteit geworden, die regelmatig op armoede stuit. Wat sommigen voortaan als 'schuldbusiness of schuldindustrie' bestempelen, vormt in België een lucratieve markt[677] waar een hevige concurrentie heerst tussen de verschillende actoren[678] waarvan de gerechtsdeurwaarder een bijzondere en onontkoombare actor is.

De inning van schuldvorderingen (minnelijk en/of gerechtelijk)[679] vertegenwoordigt vandaag immers meer dan 60% van de activiteit van een gerechtsdeurwaarder[680].

De in deze bijdrage ontwikkelde analyses en bevindingen worden hoofdzakelijk vanuit het standpunt van de schuldenaars bekeken. We mogen echter niet uit het oog verliezen dat de invordering van onbetaalde schulden voor schuldeisers[681] en met name voor 'particuliere' schuldeisers[682] een grote uitdaging vormt. Deze laatsten lopen het risico dat hun financiële levensvatbaarheid op hun beurt wordt ondermijnd of zelfs in gevaar wordt gebracht

De analyse en evolutie van minnelijke of gerechtelijke invorderingsprocedures moeten deel uitmaken van een permanent streven naar een billijk evenwicht tussen

---

676 Artikel 7 van de hypotheekwet, gewijd aan het beginsel volgens hetwelk de goederen van de schuldenaar gelijkmatig onderworpen zijn aan de uitvoering van zijn verbintenissen. In het Belgische recht bestaan nog enkele bepalingen die de schuldenaar in zijn persoon sanctioneren in geval van wanbetaling, wanneer deze het gevolg is van fraude, malversatie of recalcitrantie. Artikel 490bis van het Strafwetboek straft met een gevangenisstraf en/of geldboete de schuldenaar die op bedrieglijke wijze zijn onvermogen heeft bewerkt en aan de op hem rustende verplichtingen niet heeft voldaan. Artikelen 489 en volgende van het Strafwetboek voorzien in verschillende misdrijven tegen de gefailleerde op grond van zijn faillissement (verduistering of verberging van activa, doen verdwijnen van boekhoudkundige documenten, gebrek aan aangifte van de staking van betaling binnen de wettelijke termijn, gebruik van ruïneuze middelen of praktijken van verkoop met verlies ten nadele van de boedel, enz.) Artikel 391bis van het Strafwetboek straft met gevangenisstraf en/of geldboete eenieder die, nadat hij bij een rechterlijke beslissing waartegen geen verzet of hoger beroep meer openstaat, is veroordeeld om een uitkering tot onderhoud te betalen aan zijn echtgenoot, aan zijn bloedverwanten in de nederdalende of in de opgaande lijn, meer dan twee maanden vrijwillig in gebreke blijft de termijnen ervan te kwijten.

677 Wetsvoorstel van 30 november 2017 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek wat betreft de verplichte oproeping in minnelijke schikking ter bestrijding van de schuldindustrie, memorie van toelichting, Parl.St. Kamer 2017-18, nr. 54-2824/001, blz. 3.

678 Incassobedrijf, advocaat, geschillendiensten…

679 Minnelijke en/of gerechtelijke invordering. Minnelijke invordering is de procedure die door de schuldeiser of door een daartoe gemachtigde actor (advocaat, invorderingsbureau, deurwaarder) wordt ingeleid om de schuldenaar ertoe aan te zetten een schuld die niet is betaald, alsnog te betalen. Dit proces vindt buiten het gerechtelijke kader plaats en vormt een verplichte basisvoorwaarde vóór iedere geschilbeslechting. Als de minnelijke fase mislukt, omvat de gerechtelijke invordering alle middelen waarop de schuldeiser een beroep kan doen om een uitvoerbare titel te verkrijgen (door een vonnis, een dwangbevel, een authentieke akte), waarmee hij vervolgens zijn schuldenaar kan dwingen zijn schuld terug te betalen door gebruik te maken van de mechanismen van beslaglegging die door de gerechtsdeurwaarder worden ingesteld.

680 Les huissiers de justice, Echos du crédit et de l'endettement, Agence Alter, 2013, blz. 12.

681 Ter informatie: volgens de cijfers van de Belgische Vereniging van Incasso-ondernemingen (BVI/ABR) beheerden haar leden in 2017 een schuldportefeuille met een invorderbaar bedrag van 2,4 miljard euro. 84% van deze vorderingen hadden betrekking op consumenten https://www.abrbvi.be/nl/cijfers/ [geraadpleegd op 25 juni 2021].

682 Zoals een particuliere verhuurder, een alimentatiegerechtigde …

economische belangen en maatschappelijke gevolgen, tussen doeltreffendheid en menselijkheid.

In het eerste deel van deze bijdrage wordt een analyse gemaakt van het statuut en de wettelijke en regelgevende kaders waarbinnen de gerechtsdeurwaarder schuldvorderingen moet uitvoeren. Het is er ook om inzicht te verschaffen in de uitdagingen, de problemen en de evolutie van dit beroep, maar ook in de rol ervan in de relatie met schuldenaars die zich in een precaire situatie bevinden. Vervolgens komen de schuldenproblematiek, de kenmerken ervan, de soorten schulden en het gewicht dat zij vertegenwoordigen in het budget van de economisch zwakste gezinnen aan bod.

In een tweede deel worden de procedures voor minnelijke invordering en gerechtelijke invordering onderzocht uit het oogpunt van hun juridische kader, hun tenuitvoerlegging, de vaststellingen en kritieken die zij oproepen.

In een derde deel ten slotte staat de kwestie van ethische en verantwoorde schuldinvordering centraal, met name de effecten en de impact die initiatieven zoals MyTrustO hebben of zouden kunnen hebben op de verbetering van de financiële situatie van de meest achtergestelde groepen. Wij zullen de balans opmaken van de aanbevelingen die kunnen bijdragen tot het voeden en sturen van de reflectie over de huidige functie van de gerechtsdeurwaarder en bijgevolg over een aanpassing, een modernisering of zelfs een globale hervorming van het wettelijk kader en de praktijken van invordering.

2.1. Gerechtsdeurwaarder: bevindingen en evolutie van een onpopulair beroep

Het is niet verkeerd te beweren dat de gerechtsdeurwaarder bij de bevolking een statuut van onbeminde geniet of zelfs als 'boeman' wordt bestempeld. De tussenkomst van de gerechtsdeurwaarder is meestal een veeg teken van bijkomende financiële moeilijkheden door kosten, beslaglegging, openbare verkoop …

De gerechtsdeurwaarder wordt door de publieke opinie vaak beschouwd als een 'corporatistische' beroepsorde, met complexe en onbegrijpelijke handelingen, met buitenproportionele, geautomatiseerde, zelfs ontmenselijkte methodes, met exorbitante kosten en vergoedingen …, de functie en praktijken van de gerechtsdeurwaarder worden regelmatig op de korrel genomen, bekritiseerd, zelfs veroordeeld door de rechtzoekenden, de eerstelijnsdiensten of zelfs de sector van de schuldbemiddeling[683].

683 A. DEFOSSEZ en S. MOREAU, Les dérives de la loi du 20 décembre 2020 sur le recouvrement amiable de dettes des consommateurs: le recouvrement par les huissiers de justice, ASBL Centre d'appui-Médiation de dettes, 2012, https://www.mediationdedettes.be/Gerechtsdeurwaarders-en-minnelijke?lang=nl [geraadpleegd op 25 juni 2021] GEELKENS M., « *Recouvrement amiable : les huissiers gonflent souvent la facture de façon abusive* », Le vif/L'Express, 7 maart 2019, https://www.levif.be/actualite/belgique/recouvrement-a-l-amiable-les-huissiers-gonflent-souvent-la-facture-de-facon-abusive/article-normal-1102323.html [geraadpleegd op 25 juni 2021].

Bovendien lijkt de tuchtprocedure[684], en vooral het lot en de uitkomst van de bij de bevoegde instanties ingediende klachten, hoewel zij het voorwerp is geweest van een ingrijpende hervorming, verre van overtuigend wat de doeltreffendheid en de doelmatigheid ervan betreft[685]. Integendeel, zij blijven de indruk voeden dat het beroep 'onstrafbaar' of zelfs onaantastbaar is[686].

Deze woorden moeten echter worden genuanceerd. Het bestaan van misbruik kan niet worden genegeerd, maar toch moet worden vastgesteld dat het in de meeste gevallen het werk is van een minderheid van bijzonder actieve gerechtsdeurwaarders, die, door verwarring, het hele beroep meesleuren in de beroering en het diskrediet.

Sinds enkele jaren is de beroepsgroep zich bewust van de verschillende problemen waarmee zij te kampen heeft of die haar aanzien doen dalen, hetzij door wetshervormingen[687], colloquia[688], bijdragen[689], de oprichting van een ombudsdienst[690] of investeringen in de aanpak van duidelijke juridische taal[691]. Zij is ook bijzonder bezorgd over de fundamentele uitdagingen, zowel wat de maatschappelijke rol betreft die de wetgever haar wil toekennen als wat haar rol betreft in een rechtsbestel dat ingrijpende veranderingen ondergaat.

Die vaststellingen verdienen en vereisen aandacht en onderzoek.

Aangezien het hier alleen om de inning van schuldvorderingen gaat, is het interessant om de specificiteit van het statuut van de gerechtsdeurwaarder en zijn wettelijke, reglementaire en deontologische kaders te onderzoeken om zijn rol, zijn praktijken,

---

684 De wet van 7 januari 2014 tot wijziging van het statuut van de gerechtsdeurwaarders, BS 22 januari 2021, blz. 5204. Deze wet hervormde de tuchtorganen en versterkte de tuchtprocedure voor gerechtsdeurwaarders. Deze materie wordt voortaan beheerst door artikelen 533 tot en met 548 van het Strafwetboek.

685 Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders, 'De oprichting van een onafhankelijke tuchtrechtbank', in Memorandum van de gerechtsdeurwaarder-bemiddelaar anno 2020, blz. 13. *"Ondanks haar recente invoering is deze regelgeving (inzake tuchtrecht) voor verbetering vatbaar. Enerzijds is het tuchtrechtelijk onderzoek de beperkt uitgewerkt en is het niet duidelijk wie de vervolgende partij is die in naam van de beroepsgroep kan optreden in de tuchtprocedure ten gronde. Anderzijds blijft de vraag naar een grotere professionalisering van het tuchtrechtelijk onderzoek."* https://www.gerechtsdeurwaarders.be/pers-publicaties/jaarverslag-en-memorandum [geraadpleegd op 25 juni 2021].

686 Verslag over de klachten ingediend door het Steunpunt Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (oktober 2019-oktober 2020) http://www.mediationdedettes.be/KLACHTENRAPPORT-tegen-de-gerechtsdeurwaardeers-OKTOBER-2019?lang=nl [geraadpleegd op 25 juni 2021]; Civ. Brussel (9e kamer), 10 augustus 2020, A.R. 17/6405/A, ongepubliceerd.

687 Wet van 7 januari 2014 tot wijziging van het statuut van de gerechtsdeurwaarders, *op.cit.*; Wet van 18 juni 2018 houdende diverse bepalingen inzake burgerlijk recht en bepalingen met het oog op de bevordering van alternatieve vormen van geschillenoplossing, BS 2 juli 2018, blz. 53455.

688 Mutations et facéties d'une profession méconnue, Handelingen van het colloquium van de Franstalige unie van gerechtsdeurwaarders op 21 april 2018, onder het voorzitterschap van professor Georges de Leval, Ius & Actores, 2018/1-2, Larcier blz.9-219; Q. DEBRAY, E. LEROY, noot onder Luik, 19 april 2017, Ius & Actores, 2017/1-2, Larcier blz.35-53.

689 A. MICHIELSENS, L. CHABOT, De modernisering van de functie van gerechtsdeurwaarder, Verslag aan de Minister van Justitie de heer Koen Geens, 29 juni 2018, https://justitie.belgium.be/nl/nieuws/andere_berichten/plan_over_de_toekomst_van_het_ambt_van_gerechtsdeurwaarder.

690 De ombudsdienst voor de gerechtsdeurwaarders is operationeel sinds september 2018 https://www.ombudsgdw.be/over-ons/tot-uw-dienste

691 Een aanpak die gericht is op het correct en doeltreffend spreken en schrijven om het recht toegankelijker en begrijpelijker te maken voor de justitiabelen (ASBL Droits Quotidiens https://www.droitsquotidiens.be/fr / Helder Recht https://www.helderrecht.be/nl).

zijn beperkingen of zijn ambivalenties te belichten en/of in vraag te stellen, evenals de gevolgen en de impact die dat heeft voor de meest precaire gezinnen.

2.2. Gerechtsdeurwaarder: een ambivalent statuut

De gerechtsdeurwaarder is een openbaar ambtenaar, bekleed met een deel van het openbaar gezag, die belast is met een ambt dat bij uitsluiting behoort tot de rechtsbedeling[692].

Als ministerieel ambtenaar stelt hij authentieke akten op[693],[694].

Dat alles doet hij als beoefenaar van een vrij beroep[695].

2.2.1. Monopolistische opdrachten

In het kader van zijn functie wordt hij aldus belast met zogenaamd monopolistische activiteiten, dit wil zeggen activiteiten waarvoor hij als enige bevoegd is en ten aanzien waarvan hij verplicht is zijn ambt uit te oefenen[696]. Die gerechtelijke bevoegdheden, opgesomd in artikel 519, § 1 van het Gerechtelijk Wetboek, zijn met name het

692 Art. 509, § 1 Gerecht. Wetboek.

693 Conform artikel 8.1, 5° van het Burgerlijk Wetboek. Art. 509, §1, lid 2 Gerechtelijk Wetboek.

694 Een authentieke akte is een door een openbaar ambtenaar, zoals een deurwaarder of een notaris, opgemaakt officieel stuk dat geldig en onbetwistbaar is. Zij is ook uitvoerbaar, zodat zij rechtstreeks door de overheidsambtenaar ten uitvoer kan worden gelegd.

695 Cass., 25 mei 1978, Pas., 1978, I, blz. 1103. Sinds 1 mei 2018 zijn de bepalingen van Boek XX van het Wetboek van Economisch Recht van toepassing op de gerechtsdeurwaarders; koninklijk besluit van 26 april 2018 houdende uitvoering van artikel XX.I, §1, laatste lid, van het Wetboek van Economisch Recht wat betreft de toepassing van boek XX van het Wetboek van economisch Recht op de beoefenaars van een vrij beroep, BS 27 april 2018.

696 Art. 519, §1 Gerechtelijk Wetboek: De gerechtsdeurwaarders hebben taken waarvoor zij alleen bevoegd zijn en waarvoor zijn ministerieplicht hebben.
Die taken zijn:
1° het opstellen en betekenen van alle exploten en de tenuitvoerlegging van gerechtelijke beslissingen, alsmede van akten of titels in uitvoerbare vorm;
1° bis. Het invorderen van onbetwiste geldschulden overeenkomstig het hoofdstuk I quinquies van titel I van het vijfde deel;
2° het verrichten van vaststellingen, op verzoek van magistraten en op verzoek van particulieren, met betrekking tot zuiver materiële feiten, zonder enig advies uit te brengen omtrent de oorzaken en de gevolgen in feite of in rechte die daaruit zouden kunnen voortvloeien, evenals de vaststellingen die tot de wettelijke uitoefeningen van hun ambt behoren; deze vaststellingen zijn authentiek wat betreft de materiële feiten en gegevens die de gerechtsdeurwaarder zintuiglijk kan waarnemen;
3° het opmaken van protesten tegen een wisselbrief, een orderbrief en bankcheque;
4° de gerechtelijke openbare verkoop van roerende goederen en schepen in het kader van de gedwongen tenuitvoerlegging;
5° de gerechtelijke verkoop in der minne van roerende goederen overeenkomstig artikel 1526bis;
6° de vrijwillige openbare verkoop van roerende zaken, welke monopolie zij delen met de notarissen;
7° het kennis nemen van de berichten van verzet, bevel, beslag, delegatie, overdracht, collectieve schuldenregeling en protest, welke monopolie zij delen met de in artikel 1391, § 1 vermelde personen;
8° het neerleggen, doorhalen en wijzigen van de berichten van verzet, bevel, beslag, delegatie, overdracht, collectieve schuldenregeling en protest in de opdrachten die hen werden toevertrouwd of waarin ze werden aangesteld.

opstellen en betekenen van alle exploten[697] en de tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen, alsmede van alle uitvoerbare titels of akten.

Het is dus op grond van dit artikel dat de gerechtsdeurwaarder belast is met de gedwongen uitvoering van uitvoerbare titels (vonnissen, dwangbevelen). Daartoe, en meer in het bijzonder wanneer het gaat om de invordering van de betaling van een geldsom, stelt het Gerechtelijk Wetboek hem de procedures van gedwongen tenuitvoerlegging ter beschikking, namelijk de beslagleggingen waarvan hij de enige borg en uitvoerder is[698].

Sinds 2 juli 2016 is de deurwaarder ook belast met de buitengerechtelijke invordering van onbetwiste[699] geldschulden die zijn ontstaan in het kader van een b2b-relatie[700]. Deze procedure, die wordt geregeld door de artikelen 1394/20 en volgende van het Gerechtelijk Wetboek, kent een centrale rol toe aan de gerechtsdeurwaarder. Hij mag dus zonder voorafgaande tussenkomst van een rechter een uitvoerbare titel uitvaardigen.

2.2.2. Residuaire opdrachten

Naast die monopolistische activiteiten kent artikel 519 §2 van het Gerechtelijk Wetboek aan de gerechtsdeurwaarder verschillende taken toe in het kader van residuaire bevoegdheden. In dit geval heeft hij noch het monopolie noch de verplichting om ze uit te oefenen. Zij staan derhalve open voor concurrentie. Naast de uitoefening van verschillende gerechtelijke mandaten[701] is het dus op basis van deze bepaling dat de gerechtsdeurwaarder, naast andere actoren, mag tussenkomen in het kader van de minnelijke invordering van consumentenschulden zoals geregeld door de wet van 20 december 2002[702].

Laten we niet vergeten dat de gerechtsdeurwaarder zijn monopolistische en/of residuaire functies uitoefent als beoefenaar van een vrij beroep[703]. Hij ontvangt geen salaris, toelage of andere vergoeding van de Staat, maar wel een vergoeding voor de verrichte diensten en handelingen.

Wanneer hij echter in het kader van zijn monopolistische opdrachten optreedt, worden de bedragen en vergoedingen (die elk jaar worden geïndexeerd) die hij mag

697 Een proceshandeling zoals een dagvaarding, een vonnis …

698 Artikelen 1494 en volgende Gerechtelijk Wetboek

699 Deze procedure is ingevoerd bij de wet van 19 oktober 2015 houdende wijziging van het burgerlijk procesrecht en houdende diverse bepalingen inzake justitie (de zogenaamde 'Potpourri I'-wet), BS 22 oktober 2015, blz. 65084.

700 Business to business; schulden aangegaan door twee bedrijven in verband met hun professionele activiteiten

701 als sekwester, vereffenaar, voorlopig bewindvoerder, curator van een onbeheerde nalatenschap, minnelijk schuldbemiddelaar of in het kader van een collectieve schuldenregeling …

702 Art. 519, § 2, 5°: zorgen voor de minnelijke invordering van schuldvorderingen. Wet van 20 december 2002 betreffende de minnelijke invordering van schulden van de consument, BS 29 januari 2003, blz. 3644.

703 In Europa heeft de gerechtsdeurwaarder niet in alle landen hetzelfde statuut. Zo is hij bezoldigd ambtenaar in Duitsland, Oostenrijk, Italië, Denemarken, Noorwegen en Zweden.

aanrekenen, bij koninklijk besluit[704] wettelijk vastgesteld. Dit tarief is derhalve van toepassing op handelingen die worden verricht in het kader van de zogenaamde gerechtelijke invordering.

Anderzijds is de gerechtsdeurwaarder, wanneer hij buiten zijn monopolistische activiteiten optreedt, niet onderworpen aan een wettelijk opgelegd tarief. In dat geval bepaalt hij zijn eigen honoraria door met de cliënt te onderhandelen naargelang van de complexiteit, de duur en het spoedeisend karakter van de te verrichten handeling of dienst. Dit is met name het geval in het kader van minnelijke schuldinvorderingen.

Hij moet dus alle verplichtingen en administratieve, sociale en fiscale lasten dragen die eigen zijn aan dat statuut van zelfstandige.

Er zij op gewezen dat gerechtsdeurwaarders sinds 1 januari 2012 btw-plichtig zijn, wat betekent dat hun diensten met 21% worden verhoogd[705].

Kortom, een man met een mandaatfunctie, bekleed met openbaar gezag, oefent nu eens openbare functies, dan weer privéfuncties uit, en dat op een onafhankelijke en onpartijdige wijze zowel ten aanzien van partijen als van de Staat. De statutaire ambivalentie van de gerechtsdeurwaarder is verrassend.

Deze ambivalentie krijgt een extra dimensie in de context van de invordering van schulden. Het betreft hier immers een dienstverlening die zowel privé verleend wordt (via de minnelijke fase) als openbaar (via de gerechtelijke fase), beiden gecumuleerd in de functie van gerechtsdeurwaarder.

2.3. Gerechtsdeurwaarder: een man met een mandaatfunctie

De gerechtsdeurwaarder is dus een man met een mandaatfunctie. De beroepsgroep is het op dit vlak altijd eens geweest over de aard van haar mandaat en de gevolgen die daaruit voortvloeien.

Ongeacht de aard van zijn opdracht oefent de gerechtsdeurwaarder zijn functies niet uit 'als een gewone gemandateerde van de partij die hem heeft verzocht op te treden'[706], maar als een wettelijk vertegenwoordiger die onderworpen is aan de juridische, deontologische en ethische regels die eigen zijn aan zijn functie, waaronder de plicht tot onpartijdigheid en onafhankelijkheid.

---

704 Koninklijk besluit van 30 november 1976 tot vaststelling van het tarief voor akten van gerechtsdeurwaarders in burgerlijke en handelszaken en van het tarief van sommige toelagen, BS 08.02.1977, blz. 1476.

705 Art. 53 van de programmawet van 28 december 2011 houdende diverse bepalingen, BS 30 december 2011, blz. 81644, voor zover zij artikel 44, § 1, BTW-Wetboek wijzigt. Specifieke btw-vrijstellingen voor de gerechtsdeurwaarder, in geval van prestaties als voorlopige bewindvoerder aangesteld door de vrederechter in het kader van een procedure van plaatsing onder rechterlijke bescherming, als minnelijke schuldbemiddelaar of schuldbemiddelaar aangesteld door de arbeidsrechtbank in het kader van de procedure van collectieve schuldenregeling (art. 44, §2, 2° WBTW) en als bemiddelaar in familiezaken (art. 44, §2, 5°) Omzendbrief 2018/C/30 betreffende de btw-behandeling van de handelingen van gerechtsdeurwaarders, FOD Financiën, 07.03.2018.

706 A. MICHIELSENS en L. CHABOT, *op.cit.*, blz.15.

Wat meer bepaald de minnelijke inning van schuldvorderingen betreft, *"handelt het inderdaad om een mandaat in de strikte zin, met dat wezenlijke verschil, verbonden aan het statuut van de gerechtsdeurwaarder, dat hij nooit een blind instrument is in handen van zijn verzoeker; het handelt steeds om een mandaat sui generis*[707]*"*[708].

Met andere woorden, wat ook de aard van zijn taak is, de gerechtsdeurwaarder blijft een openbare en ministeriële ambtenaar die borg staat voor de rechten van alle partijen.

Het is dus in naam van deze onafhankelijkheid en onpartijdigheid die zijn mandaat kenmerken dat, overeenkomstig artikel 520, §1, 4° van het Gerechtelijk Wetboek, de gerechtsdeurwaarder zijn ambt moet weigeren zodra hij in het bijzonder oordeelt dat de opdracht die hem wordt toevertrouwd de belangen van één van de betrokken partijen op onevenredige wijze zou benadelen.

En het is op basis van diezelfde postulaten dat aan hem een algemene deontologische plicht is opgelegd om alle partijen te informeren[709], die nu is vastgelegd in artikel 519, §3 van het Gerechtelijk Wetboek[710]: *"De gerechtsdeurwaarder heeft een algemene informatieplicht jegens diegene die hem verzocht heeft zijn ambt uit te oefenen en jegens de schuldenaar. Zo zal hij bij dreigende insolvabiliteit van de schuldenaar de opdrachtgevende schuldeiser hiervan inlichten, opdat deze de wenselijkheid om uitvoeringsmaatregelen te laten nemen juist kan inschatten en zal hij de schuldenaar inlichten over de mogelijkheden die de collectieve schuldregeling biedt. De gerechtsdeurwaarder licht desgevallend ieder die hem verzocht heeft zijn ambt uit te oefenen in over de verplichtingen en lasten evenals de kosten die voortvloeien uit exploten, uitvoeringen van gerechtelijke beslissingen, akten of titels".*

Met deze bepaling beoogt de wetgever de maatschappelijke rol die de gerechtsdeurwaarder met name ten aanzien van de meest behoeftige schuldenaars vervult, wettelijk te erkennen.

Tot slot schrijft het Gerechtelijk Wetboek sinds 1 januari 2019 voor dat de gerechtelijke procedure onderworpen moet zijn aan een voorafgaande poging om het geschil op te lossen door gebruik te maken van bemiddeling en van collaboratief recht, hetgeen is vastgelegd in wettelijke bepalingen[711].

In die zin heeft de wetgever van de gerechtsdeurwaarder, in navolging van de advocaat, een promotor van die alternatieve methoden van conflictoplossing gemaakt door hem de verplichting op te leggen om, in de mate van het mogelijke, een minnelijke

---

707 'met een eigen aard'; een overeenkomst of rechtssituatie is sui generis wanneer ze in geen enkele bestaande categorie kan worden ondergebracht.

708 G. DE LEVAL, 'Mutations & facéties d'une profession méconnue – l'huissier de justice entre Charybde et Scylla? ', conclusies op het congres van 21 april 2018 georganiseerd door de Franstalige Unie van Gerechtsdeurwaarders, Ius & Actores, 2018/1-2, blz.155; Q. DEBRAY, 'L'huissier de justice: un professionnel tourné vers l'avenir', Ius & Actores, 2013/2, blz. 12, noot 4.

709 Art. 71 en 72 van de deontologische code van de gerechtsdeurwaarders.

710 Sinds 2014.

711 Wet van 18 juni 2018 houdende diverse bepalingen inzake burgerlijk recht en bepalingen met het oog op de bevordering van alternatieve vormen van geschillenoplossing, B.S., 2 juli 2018, blz. 53455. Art. 1738 e.v. van het Gerechtelijk Wetboek.

schikking van de geschillen te ondersteunen, met name door de rechtsonderhorige over die mogelijkheid te informeren[712].

2.4. Gerechtsdeurwaarder: een sociale rol?

Hoe zit het met die sociale rol tegenover schuldenaars?

Hierover vermelden de parlementaire werken dat *"het aan de deurwaarder is om de nodige informatie te verschaffen aan de schuldenaars en ze desnoods door te verwijzen naar rechtshulp, OCMW of hen te wijzen op de collectieve schuldbemiddeling"*[713].

Wat dat betreft, mag men redelijkerwijs en legitiem hopen dat het merendeel van de gerechtsdeurwaarders, die in contact komen met kwetsbare personen of personen die in moeilijkheden verkeren, er zorg voor dragen hen naar behoren te informeren en/of te sturen.

Rekening houdend met de diversiteit, maar soms ook de complexiteit van de voorwaarden voor toegang tot de diverse sociale en materiële bijstand en tot de bevoegde diensten, zou het ongetwijfeld nuttig zijn dat de gerechtsdeurwaarders kennis zouden hebben van de instrumenten waar die informatie[714] wordt gegroepeerd en zij de schuldenaars daarover op gepaste wijze zouden kunnen informeren.

De gerechtsdeurwaarder heeft ook een informatieplicht ten aanzien van de schuldeiser voor wie hij optreedt, in geval van risico van insolvabiliteit van de schuldenaar. Hij moet omstandige informatie verstrekken over de bekende schulden van die laatste zodat de schuldeiser zich vooraf een oordeel kan vormen over zijn mate van solvabiliteit en bijgevolg over de relevantie, met name de economische relevantie, van de voortzetting van de invordering.

Die plicht doet een gevoelige kwestie rijzen die regelmatig door de beroepsgroep naar voren wordt gebracht, namelijk het recht op transparantie van het vermogen, hetgeen vereist dat aan die uitvoeringsambtenaren reële bevoegdheden worden verleend om vermogensbestanddelen te onderzoeken

Feit blijft echter dat in dat debat het recht op gedwongen tenuitvoerlegging niet zonder grenzen is. Ook al wordt er een sociale doelstelling mee nagestreefd, toch moeten bij de tenuitvoerlegging ervan de legitieme rechten en belangen van de schuldenaar, zoals het recht op privacy, bescherming van persoonsgegevens en eerbiediging van de menselijke waardigheid, in acht worden genomen.

712 Art. 519, §4 Gerechtelijk Wetboek.

713 Wetsvoorstel van 9 juli 2013 tot wijziging van het statuut van de gerechtsdeurwaarders, Parl. doc.2012-2013, K. Volksv. 2012-2013, nr. 53-2937/001, blz. 14-15.

714 Bijvoorbeeld: Rechtenverkenner: https://www.-rechtenverkenner.be/Pages/Home.aspx; Portaal van Wallonië over overmatige schuldenlast: http://socialsante.wallonie.be/surendettement/citoyen/

2.5. Gerechtsdeurwaarder: economische uitdagingen

Een ander terugkerend probleem is de kwestie van de vaak onevenredige, zelfs exorbitante kosten die de invordering met zich meebrengt voor de schuldenaar, die vaak al gebukt gaat onder zijn oorspronkelijke schuld.

Deze problematiek geeft aanleiding tot verschillende opmerkingen:

a. Wegens zijn statuut van vrij beroep wordt de gerechtsdeurwaarder vergoed op basis van de tarifering voor de prestaties en akten die hij verricht.

Zoals reeds gezegd hierboven, ontvangt de gerechtsdeurwaarder wettelijk vastgelegde emolumenten[715] voor de handelingen van zijn ambt, en dus voor dewelke in de gerechtelijke invordering worden gesteld. Het tarief voor alle handelingen die in het kader van zijn monopolistische opdrachten worden geleverd en uitgevoerd, is aldus vastgesteld bij het koninklijk besluit van 30 november 1976[716]. Alle betrokken actoren zijn het er al vele jaren over eens dat dit tarief inadequaat, te ingewikkeld, onbegrijpelijk en ondoorzichtig is.

Het dateert van meer dan 40 jaar geleden en is ontoereikend in vergelijking met de taken die momenteel door de gerechtsdeurwaarders worden uitgevoerd en de middelen waarover zij beschikken. Bovendien laat het de deur open voor uiteenlopende interpretaties en toepassingen onder professionals.

Een vereenvoudiging en opwaardering van dit tarief is derhalve noodzakelijk en dringend. Dat is een delicaat en gevoelig werk waarbij veel op het spel staat voor zowel de beroepsgroep als de schuldenaars.

Bovendien zijn er verschillende indirecte belastingen (registratierechten[717], rechten op geschriften… en, sinds 2012, btw aan 21%) die de kosten van de tussenkomst van de gerechtsdeurwaarder verhogen en zwaar op de rechtzoekenden wegen.

b. Geconfronteerd met stijgende beheerskosten en een toenemende belastingdruk, en met een geleidelijke vermindering van de aanvankelijk toegewezen gerechtelijke taken, richten gerechtsdeurwaarders zich meer op minnelijke invordering.

Deze activiteit, die openstaat voor concurrentie, stelt hen in staat met de schuldeisers over hun vergoeding te onderhandelen. Bovendien besteden schuldeisers (met name openbare schuldeisers) sinds enkele jaren hun rechtszaken uit en doen zij een beroep

715 Vergoedingen en bezoldigingen voor handelingen verricht door een ministerieel ambtenaar die worden getarifeerd door de overheid.

716 Koninklijk besluit van 30 november 1976 tot vaststelling van het tarief voor akten van gerechtsdeurwaarders in burgerlijke en handelszaken en van het tarief van sommige toelagen, BS 08 februari 1977, blz. 1476.

717 Registratierechten zijn een belasting die door de Staat wordt geheven bij de inschrijving van een akte of geschrift in een register. Behoudens vrijstelling zijn deurwaardersexploten (dagvaardingen, berichten van beslag …) onderworpen aan een registratierecht van 50 EUR; een recht op geschriften wordt geheven op processen-verbaal van openbare verkoop (7,50 EUR in geval van een gerechtelijke openbare verkoop en 50 EUR in geval van een vrijwillige openbare verkoop)

op openbare aanbestedingen die openstaan voor verschillende invorderingskantoren. Dit zijn vaak interessante opdrachten in termen van volume en dus in economische termen.

De inning van schuldvorderingen (in het bijzonder de minnelijke) is de overheersende en zelfs essentiële activiteit geworden die de gerechtsdeurwaarder in staat stelt om zijn ambt uit te oefenen en, bijgevolg, de levensvatbaarheid en de economische duurzaamheid van zijn ambt te verzekeren. De beroepsgroep, die geconfronteerd wordt met een verscherpte concurrentie, erkent de excessen en perverse effecten ervan[718]. Die situatie plaatst de gerechtsdeurwaarder immers in een economische afhankelijkheid die zijn onpartijdigheid, zijn integriteit en zijn algemene informatieplicht kan ondermijnen.

Zo nemen sommigen hun toevlucht tot overeenkomsten van het type 'no cure, no pay'[719], die de gehele invorderingsprocedure (minnelijk en gerechtelijk) bestrijken, ook al zijn zij in strijd met de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek[720] en worden zij afgekeurd door de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders[721]. Door die praktijk stelt de gerechtsdeurwaarder een vast tarief per dossier voor. In geval van insolvabiliteit van de schuldenaar betaalt de schuldeiser alleen het forfaitaire bedrag. In geval van solvabiliteit recupereert de gerechtsdeurwaarder rechtstreeks op de schuldenaar de kosten van zijn tussenkomst die hij op arbitraire wijze waardeert (frequentie van de handelingen, gevorderde bedragen, pogingen tot uitvoering …). Aangezien hij op financieel vlak afhankelijk is van de oplossing van het geschil, bestaat uiteraard een aanzienlijk risico dat hij elke onpartijdigheid verliest, waardoor de regels van eerlijkheid, evenredigheid en onafhankelijkheid worden doorbroken.

Met die vaststellingen kan niet worden ontkend dat het beroep van gerechtsdeurwaarder zich op een belangrijk keerpunt in zijn geschiedenis bevindt. Als gerechtelijke, invorderende, bemiddelende en maatschappelijke actor moet hij vandaag de functie uitstippelen die hij morgen op een onafhankelijke en economisch houdbare wijze zal vervullen. Dit moet in beschouwing worden genomen, waarbij eerst een grondige en uitgebreide hervorming van de huidige invorderingsprocedures en -praktijken moet worden doorgevoerd.

718 Omzendbrief 'No cure, no pay' van de Nationale kamer van gerechtsdeurwaarders, 30 mei 2013, https://www.steunpuntschuldbemiddeling.be/De-illegale-praktijk-van-No-cure-No-Pay?lang=nl.

719 'Geen resultaat, geen betaling'.

720 Art. 520, §2 Gerechtelijk Wetboek, 522, §3 Gerechtelijk Wetboek

721 Omzendbrief 'No cure, no pay' *op.cit.*

2.6. De stand van zaken met betrekking tot schulden en overmatige schuldenlast van precaire huishoudens[722]

2.6.1. Wanneer schulden een probleem worden

Bijna 70% van de volwassen bevolking[723] heeft minstens één krediet[724] en daar komen nog gezinnen bij met facturen en andere schulden in verband met lopende uitgaven[725] die moeten worden betaald. Dus kan worden gesteld dat in België de schuldenlast vrijwel de gehele volwassen bevolking aangaat.

Deze vaststelling op zich is niet verontrustend. Deze schulden zijn voor sommige gezinnen, met name de meest precaire, wel een dagelijkse bron van moeilijkheden die hen op min of meer korte termijn in een problematische schuldensituatie brengen[726], of zelfs in een te grote schuldenlast[727].

722 Gegevens en commentaar uit C. JEANMART en E. McGAHAN, Approche socio-économique du surendettement et impacts de la crise sanitaire sur le secteur de la médiation dettes, TIBR, 1/2021, Die Keure/La Charte; H. LEDEGEN, Meer dan 50.000 Vlaamse gezinnen kunnen budget niet zelfstanding beheren of moeilijkheden ondervinden om de eindjes aan elkaar te knopen, TIBR,1/2021, Die Keure/ La Charte; H. LEDEGEN., Huishoudens in schuldbemiddeling in Wallonië en Vlaanderen: profielen en regionale verschillen, Bank- en Financiewezen (nr. 3, 01/07/2014 - mei-juni 20104), pp. 193-202. Zie ook: JEANMART C., DUVIVIER R., DE DONCKER E., *"Recours au crédit et difficultés financières: quel lien avec la pauvreté?"*, pp.69-92, in W. LAHAYE, I. PANNECOUCKE, J. VRANKEN en R. VANROSSEM (eds.), Armoede in België - Jaarboek 2015, Gent, Academia Press, 2015, XXIII + 421p.

723 Nationale Bank van België, kerncijfers van de Centrale voor kredieten aan particulieren, Micro-economische informatie: statistieken juni 2021, https://www.nbb.be/nl/kredietcentrales/kredieten-aan-particulieren/statistieken.

724 Consumptief krediet (verkoop op afbetaling, lening op afbetaling, leasing, kredietopening) en/of hypothecair krediet voor roerende of onroerende goederen dat door een natuurlijke persoon voor hoofdzakelijk privédoeleinden wordt aangegaan.

725 Water, elektriciteit, telefonie, belastingen …

726 Schulden worden als problematisch beschouwd wanneer de betrokkene niet in staat is om een of meer opeisbare schulden te betalen. In België bevindt naar schatting ongeveer 5% van de bevolking zich in een problematische schuldensituatie. S. Carpentier en K. Van den Bosch, 'Problematische schulden in België', working paper sociale zekerheid nr. 7, 2008.

727 Overmatige schuldenlast wordt in het Belgische recht gedefinieerd door de wet van 5 juli 1998 betreffende de collectieve schuldenregeling als *"de toestand van een natuurlijke persoon die niet in staat is om op duurzame wijze zijn opeisbare of nog te vervallen schulden te betalen met zijn lopende inkomsten"*; art. 1675/2 Gerechtelijk Wetboek.

De stijging in de afgelopen jaren van de kosten van bepaalde budgettaire posten, zoals water[728], energie[729], huisvesting[730] … woog en blijft doorwegen op de financiële situatie van gezinnen en maakt gezinnen met een laag inkomen nog kwetsbaarder.

Problematische schulden en overmatige schuldenlast zijn moeilijk te kwantificeren. Er kunnen echter verschillende indicatoren en gegevens worden gebruikt om de impact van die problemen op door armoede getroffen huishoudens te beoordelen, hun sociaal-economische profiel, het soort schulden en de oorzaken ervan vast te stellen en veranderingen in de tijd en de ruimte te observeren[731].

Gegevens over procedures om overmatige schuldenlast aan te pakken, zoals minnelijke schuldbemiddeling en collectieve schuldenregeling, zijn ook een relevante indicator om overmatige schuldenlast te kwantificeren.

Zij moeten echter met de nodige omzichtigheid worden geanalyseerd, aangezien een niet te verwaarlozen deel van de huishoudens die in structurele financiële moeilijkheden verkeert, niet uit vrije wil, uit onwetendheid, uit schaamte of door toepassing van de wet een beroep op die procedures doet[732].

2.6.2. Soorten gezinnen met een overmatige schuldenlast

Gezinnen in een precaire situatie lopen zeker een groot risico op een te hoge schuldenlast. Gedwongen door urgentie, door druk, of soms zelfs om te overleven, worden zij ertoe gebracht om gedragingen en strategieën aan te nemen of keuzes

728 *"In de afgelopen tien jaar is de waterfactuur in alle regio's aanzienlijk gestegen. In Vlaanderen is de totale waterfactuur voor een gemiddeld gezin (2,33 personen, 84m3/jaar) gestegen van 201 EUR per jaar in 2005 tot 408 EUR in 2017 (een stijging met 103%). In dezelfde periode is de waterprijs in Wallonië gestegen van 289 EUR tot 529 EUR voor een verbruik van 100m3 (83%) en in Brussel van 161 EUR tot 252 EUR voor een gemiddeld verbruik van 70m3 (56%)"* VAN HOOTEGEM H., 'De waterfactuur in België. Procedures en praktijken rond betalingsmoeilijkheden', Handelingen van het colloquium 'Wonen tegen welke prijs?' Observatorium voor Krediet en Schuldenlast, 2020, https://observatoire-credit.be/nl/evenements-passes/8/xxixde-colloquium-wonen-tegen-welke-prijs

729 Over dit onderwerp zie S. MEYER, 'Barometer energiearmoede: hulpmiddel voor inzicht en acties', Handelingen van het colloquium 'Wonen tegen welke prijs?' Observatorium voor Krediet en Schuldenlast, 2020, https://observatoire-credit.be/nl/evenements-passes/8/xxixde-colloquium-wonen-tegen-welke-prijs

730 Over dit onderwerp zie F. GHESQUIERE, 'De kosten van huisvesting meten: statistische focus op de huurmarkt', Handelingen van het colloquium 'Wonen tegen welke prijs?' Observatorium voor Krediet en Schuldenlast, 2020, https://observatoire-credit.be/nl/evenements-passes/8/xxixde-colloquium-wonen-tegen-welke-prijs; ZACHARY M-D., 'Kenmerken van de hypothecaire schuld van de huishoudens in België', Handelingen van het colloquium 'Wonen tegen welke prijs?' Observatorium voor Krediet en Schuldenlast, 2020, https://observatoire-credit.be/nl/evenements-passes/8/xxixde-colloquium-wonen-tegen-welke-prijs.

731 Gegevens van de Centrale voor kredieten aan particulieren; Jaarlijkse enquête van het Observatorium Krediet en Schuldenlast bij de erkende openbare en particuliere schuldbemiddelingsdiensten in het Waalse Gewest; Enquêtes uitgevoerd door het Steunpunt Mens en Samenleving (jaarlijks voor de 'basisregistratie' en om de vijf jaar voor de 'uitgebreide registratie').

732 De toegang tot de collectieve schuldenregeling is onderworpen aan de cumulatieve voorwaarden van artikel 1675/2 van het Gerechtelijk Wetboek: een natuurlijke persoon die zijn voornaamste belangencentrum in België heeft, die niet het statuut van vennootschap heeft of niet langer dat statuut heeft, die in staat is om zijn schulden blijvend te betalen, die zijn insolventie niet heeft georganiseerd en die niet minder dan vijf jaar uit een procedure van collectieve schuldenregeling werd ontslagen.

te maken[733] die hun toch al wankele budgettaire evenwicht op korte termijn doen kantelen.

In 2018 (laatste beschikbare gegevens) leefde 51,2% van de gezinnen die in Wallonië door een schuldbemiddelingsdienst werden begeleid onder de armoedegrens[734]. Dat lage inkomensniveau, meestal door een gebrek aan beroepsactiviteit[735], in combinatie met een laag opleidingsniveau, belemmert de toegang tot werk en brengt sommige huishoudens in een situatie van 'structurele insolvabiliteit als gevolg van ontoereikende inkomsten', waardoor zij niet in hun levensbehoeften kunnen voorzien.

Het is bovendien niet verwonderlijk dat de schuldbemiddelaars in een groot percentage van de door hun dienst[736] opgevolgde dossiers met de vinger wijzen naar de structurele zwakte van het inkomen, dat niet volstaat om te voorzien in de levensbehoeften, als oorzaak van de schuldenlast van de gebruikers.

Bovendien, of het nu in het Vlaamse of het Waalse Gewest[737] is, het type huishouden dat de tussenkomst van een schuldbemiddelingsdienst vraagt, bestaat hoofdzakelijk uit een alleenstaande zonder kinderen[738]. Die alleenstaanden zonder kinderen vertegenwoordigen bijna een derde van de huishoudens in die twee gewesten en behoren economisch tot degenen die het grootste risico lopen om door armoede te worden getroffen[739].

Vermeldenswaard is ook dat, terwijl eenoudergezinnen de tweede grootste categorie zijn bij de Waalse schuldbemiddelingsdiensten, koppels met kinderen die plaats innemen in het Noorden van het land. Vergeet niet dat deze gezinnen ook kwetsbaarder zijn voor levensongevallen dan andere gezinnen (de belangrijkste factor die mensen die een beroep doen op schuldbemiddeling in financiële moeilijkheden brengt).

Situaties van structurele inkomensinsolventie vormen een uitdaging en leiden vooral tot een gevoel van machteloosheid bij schuldbemiddelaars.

De processen om overmatige schuldenlast aan te pakken, hebben namelijk geen effect en bieden geen duurzame oplossing voor dat probleem. Zij hebben noch de doelstellingen, noch bieden ze de middelen ertoe.

---

733 Keuze bij de betaling van de facturen volgens de schuldeiser en/of mogelijke risico's (afsluiting, uitzetting, inbeslagneming …), beroep op krediet, opoffering van bepaalde posten (voeding, gezondheid …).

734 Voor het Vlaamse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn geen gegevens beschikbaar.

735 Meer dan 70% van de personen die in het Waalse Gewest een beroep doen op schuldbemiddeling zijn 'zonder beroepsactiviteit', d.w.z. zij zijn werkzoekenden, werklozen, ontvangers van een leefloon of invaliditeitsuitkering, studenten, enz.

736 In 42,8% van de gevallen: dossiers voor de in Wallonië erkende schuldbemiddelingsdiensten. In 30,7% dossiers voor de in het Vlaams Gewest erkende schuldbemiddelingsdiensten. C. JEANMART, Les ménages en situation de surendettement: profil, endettement et éléments déclencheurs des difficultés financières, 2019 (beschikbaar op de website van het Observatorium krediet en schuldenlast, https://observatoire-credit.be/fr); Steunpunt Mens en Samenleving, Cijfers en profielgegevens van de Vlaamse huishoudens in budget- en/of schuldhulpverlening anno 2018. Onderzoeksrapport, 2019 (beschikbaar op de SAM-website, https://www.samvzw.be/).

737 Geen gegevens beschikbaar voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

738 42,8% in Wallonië; 48,4% in Vlaanderen.

739 Statbel – Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium

2.6.3. Soort schuldenlast waarmee gezinnen kampen

Er werd gezegd dat bijna 70% van de volwassen bevolking[740] ten minste één uitstaand krediet heeft[741] (consumentenkrediet of hypotheek). Als we naar de cijfers van de Centrale voor kredieten aan particulieren kijken, zien we dat sinds 2016 het totale aantal wanbetalers van leningen[742] afneemt[743] ongeacht of zij een of meer kredietovereenkomsten hebben gesloten[744].

Die daling is een bemoedigend teken, vooral voor kredietnemers met meerdere schulden, gezien hun hogere risico op overmatige schuldenlast.

We willen er evenwel op wijzen dat het risico van wanbetaling ongelijk is verdeeld naargelang van de geografische ligging van de kredietnemer[745]

Zo ligt het percentage wanbetalende kredietnemers drie keer hoger in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest dan in de provincies Vlaams-Brabant, Limburg en West-Vlaanderen.

Krediet, en meer in het bijzonder consumentenkrediet, is jarenlang door de bemiddelaars bestempeld als een aanslag op het gezinsbudget. Het is echter lang niet de enige bron van schuld. Het is mogelijk om een te hoge schuldenlast te hebben zonder krediet[746]. Wat dat laatste punt betreft, zijn de bij de schuldbemiddelingsdiensten verzamelde gegevens verhelderend. Er moet echter worden opgemerkt dat deze gegevens niet noodzakelijk representatief zijn voor de situatie van overmatige schuldenlast van de Belgische bevolking. Veel gezinnen maken immers geen gebruik van deze diensten. Ze vertellen ons alleen over het topje van de ijsberg.

De laatste jaren blijkt echter steeds vaker uit de door hun diensten behandelde dossiers dat de schuldenlast uitsluitend bestaat uit niet-kredietschulden (die hoofdzakelijk verband houden met lopende uitgaven). In 2018 was dat het geval voor een kwart van de dossiers in Wallonië. Hetzelfde geldt voor de collectieve schuldenregeling, waar eind 2020 van alle Belgen die tot de procedure werden toegelaten, 26,3% geen lopend

740 Nationale Bank van België, kerncijfers van de Centrale voor kredieten aan particulieren, Micro-economische informatie: statistieken, https://www.nbb.be/nl/kredietcentrales/kredieten-aan-particulieren/statistieken, pagina 58.

741 Consumptief krediet (verkoop op afbetaling, leningen op afbetaling, leasing, kredietopening) en/of hypothecair krediet voor roerende of onroerende goederen dat door een natuurlijke persoon voor hoofdzakelijk privédoeleinden is aangegaan

742 Kredietverzuim is niet altijd synoniem met een te hoge schuldenlast. De oorzaken van de niet-betaling kunnen uiteenlopend zijn (betwisting van de schuld, nalatigheid …).

743 Het percentage wanbetalende kredietnemers is van 5,93% eind 2016 gedaald tot 4,81% eind juni 2021.

744 Zie over dit onderwerp:.E. McGAHAN, *'Du crédit et de l'endettement: retour sur l'année 2020" / "Krediet en schuldenlast: een terugblik op het jaar 2020'/ "Krediet en schuldenlast: een terugblik op het jaar 2020'*, gepubliceerd op https://observatoire-credit.be/nl, januari 2021.

745 Zie McGAHAN E., *op.cit.*

746 Eind 2020 had volgens de CKP 26,3% van de personen in CSR geen uitstaand krediet en 9,5% wel een krediet, maar geen wanbetaling. Dit betekent dat overmatige schuldenlast verband houdt met alledaagse schulden (energie, telecom, huur, gezondheid …). De beschikbare gegevens over 'niet-krediet'-schulden zijn schaars of niet geglobaliseerd.

kredietcontract had en 9,3% lopende kredietcontracten had maar geen wanbetaling[747]. Die tendensen zijn de laatste jaren duidelijker geworden.

Wat de niet-kredietschulden betreft, komen zowel in Vlaanderen als in Wallonië de energieschulden het meeste voor in de dossiers van de erkende diensten, gevolgd door de schulden betreffende gezondheidszorg en de telecommunicatieschulden.[748]

Het zou interessant kunnen zijn om andere bestanden te raadplegen, zoals het Centraal bestand van berichten van beslag, om de analyse van die problemen te verfijnen of te vervolledigen, met name aan de hand van gegevens betreffende geschillen en beslagleggingsprocedures. Aangezien de meeste van die bestanden echter niet zijn ontworpen voor onderzoek en statistische analyse, zijn de enige gegevens die daaruit beschikbaar zijn in hun huidige vorm niet bruikbaar.

2.6.4. Voortuitzichten tegen de achtergrond van de coronacrisis[749]

In die context deed zich de COVID-19-crisis voor, die nog steeds voortduurt.

Naast de ongekende gezondheidsproblemen heeft die crisis veel burgers in financiële moeilijkheden gebracht en zelfs in een te grote schuldenlast gestort.

Hoewel het effect van de crisis op het huishoudbudget onmiskenbaar is, is het om bepaalde redenen nog steeds moeilijk te kwantificeren.

In de eerste plaats lijken alle financiële steunmaatregelen, uitstel voor kredieten, opschortingen en moratoria, met name op het gebied van beslaglegging, faillissement, invordering, verhoging van de aanvaarde en/of nog steeds geldende onbeslagbaarheidsdrempels[750] de voorspelde stijging van gezinnen in grote financiële moeilijkheden te hebben vertraagd of nog steeds te vertragen.

Ten tweede heeft die crisis zeker een aantal huishoudens die zich al in een problematische situatie bevonden over de rand van de afgrond geduwd, maar zij heeft ook geleid tot de ondergang van nieuwe groepen die zwaar getroffen zijn door

747 C. JEANMART en E. McGAHAN., *op.cit.*

748 C. JEANMART, Les ménages en situation de surendettement: profil, endettement et éléments déclencheurs des difficultés financières, 2019 (beschikbaar op de website van het Observatorium krediet en schuldenlast, https://observatoire-credit.be/fr); Steunpunt Mens en Samenleving, Cijfers en profielgegevens van de Vlaamse huishoudens in budget- en/of schuldhulpverlening anno 2018. Onderzoeksrapport, 2019 (beschikbaar op de SAM-website, https://www.samvzw.be/).

749 C. JEANMART en E. McGAHAN., COVID-19, recto-verso: 'winnaars' en 'verliezers', 2021 (beschikbaar op de website van het Observatorium krediet en schuldenlast in FR en NL, https://observatoire-credit.be/nl).
JEANMART C. en McGAHAN E., L'impact de la crise sur le secteur de la médiation de dettes, 2021 (beschikbaar op de website van het Observatorium krediet en schuldenlast, https://observatoire-credit.be/nl).

750 Zie met name de interfederale nota over de gevolgen van de coronacrisis in situaties van armoede en bestaansonzekerheid van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (https://www.armoedebestrijding.be/interfederale-nota-over-de-impact-van-de-covid-19-crisis-in-situaties-van-armoede-en-bestaansonzekerheid/) of de speciale COVID FAQ van het Portaal van Wallonië over overmatige schuldenlast (http://socialsante.wallonie.be/surendettement/citoyen/?q=node/569).

economische werkloosheid, de gedwongen sluiting van bepaalde bedrijven, ontslag of ziekte. Die huishoudens, die niet goed geïnformeerd zijn en vooral niet gewend zijn een beroep te doen op ondersteuningsdiensten en/of -systemen, kunnen tijd nodig hebben, te veel tijd, voordat zij in staat of bereid zijn om het juiste adres voor hun problemen te vinden.

Het staat buiten kijf dat de economische gevolgen van de crisis nog lange tijd voelbaar zullen zijn. Gevreesd wordt dat zij alle huidige statistieken en trends zullen omverwerpen of zullen doen exploderen.

3. Inning van schuldvorderingen: wetgeving, praktijken en bevindingen

Over invordering spreken, is in de eerste plaats de problematiek aankaarten van de kosten die een invordering met zich meebrengt voor de schuldenaar die, uit vrije wil, door nalatigheid of, vaker nog, door gebrek aan middelen, zijn schuld niet binnen de termijn kan of heeft kunnen voldoen.

De niet-betaling van een schuld op de vervaldag is immers het begin van een minnelijke invordering, waarbij de schuldeiser de procedure opstart voor de invordering van de niet-betaalde schulden en de deur wordt geopend naar kosten en uitgaven (herinneringskost, nalatigheidsinteresten[751], boetebeding, beslagleggingsprocedure, …) waardoor het oorspronkelijk verschuldigde bedrag, vaak aanzienlijk, zal stijgen.

In deze afdeling zullen wij de problematiek van die kosten en vergoedingen bekijken aan de hand van de regels en praktijken die gelden voor de betaling en de inning van de verschillende categorieën van schulden. De bijzonderheden van de regelgeving inzake de zogenaamde minnelijke invordering van schulden[752] en de in het veld waargenomen praktijken zullen eveneens worden geanalyseerd. Wij zullen alleen het kader van de contractuele betrekkingen tussen een consument[753] en een bedrijf[754] (b2c) bekijken. Vervolgens zal de focus liggen op inbeslagnemingsprocedures in het kader van de gerechtelijke invordering. Hierbij leggen wij hun bijzonderheden en de rol van de gerechtsdeurwaarder bloot. Wij zullen terugkomen op de kosten die zij veroorzaken voor de consument en op de praktijken, de bevindingen die zij in het veld teweegbrengen, met name wat de precaire groepen betreft die geconfronteerd worden met het 'sneeuwbaleffect' van de schuld.

751 Ook bekend als verwijlintresten.

752 Wet van 20 december 2002 betreffende de minnelijke invordering van schulden van de consument, BS 29 januari 2003, blz. 3644.

753 In de zin van artikel I.1, 2° van het Wetboek van Economisch Recht.

754 In de zin van artikel I.1, 1° van het Wetboek van Economisch Recht.

3.1. De invorderingskosten: kosten, nalatigheidsintresten en boetebedingen

Ongeacht of de schuld contractueel, wettelijk of bestuursrechtelijk is ontstaan, lijkt het legitiem dat de schuldeiser kan bepalen dat de kosten en uitgaven als gevolg van de niet-betaling volledig kunnen worden gevorderd en gedragen door de in gebreke blijvende schuldenaar. Het is echter allemaal een kwestie van legaliteit en proportionaliteit.

3.1.1. Bekende en aanvaarde contractuele voorwaarden

De meeste schulden die op het gezinsbudget drukken, zijn van contractuele oorsprong. De respectieve verbintenissen van de partijen worden derhalve geformaliseerd in een contract en haar algemene voorwaarden, met inbegrip van de financiële gevolgen in geval van niet-nakoming door de schuldenaar[755].

Deze algemene voorwaarden worden vaak vergeten, veronachtzaamd of terzijde geschoven door de consument, maar toch moeten we wijzen op het belang en de juridische implicaties ervan voor de partijen.

Het bestaan van algemene voorwaarden alleen is dus niet voldoende voor de schuldeiser om deze tegen de schuldenaar in te roepen. Aangezien zij deel uitmaken van het contract moet kunnen worden bewezen dat zij tussen de partijen zijn overeengekomen en derhalve 'in het contract zijn opgenomen'.

Dit noemen wij het beginsel van de afdwingbaarheid van de algemene voorwaarden[756]. Dit beginsel veronderstelt dat aan twee cumulatieve voorwaarden wordt voldaan. Uiterlijk bij de sluiting van het contract:

a. moet de schuldenaar een reële en redelijke mogelijkheid hebben gehad om kennis te nemen van het bestaan en de inhoud van de algemene voorwaarden[757];
b. EN moet hij ze met zekerheid hebben aanvaard.

De voorwaarde van kennisname moet geval per geval worden beoordeeld, waarbij rekening moet worden gehouden met de leesbaarheid, zichtbaarheid en duidelijkheid van de algemene voorwaarden[758].

---

755 We wijzen erop dat voor de meeste van die schulden vaak wordt gebruikgemaakt van het zogenaamde toetredingscontract. Bij dat soort contracten legt het bedrijf niet-onderhandelbare verplichtingen en contractuele voorwaarden op, waarbij de schuldenaar geen andere keuze heeft dan het contract al dan niet te ondertekenen.

756 Deze theorie wordt niet geregeld door een specifieke bepaling in het Burgerlijk Wetboek, maar berust op de grondbeginselen van het verbintenissenrecht en is het voorwerp van talrijke ontwikkelingen in de rechtspraak en de doctrine.

757 Cass. (1e kamer), 20 april 2017 (C.16.0341.F), International Business Law Review, 2017, boek 123, p. 54.

758 R. STEENOOT, 'Tegenwerpbaarheid van algemene voorwaarden' noot onder Vredegerecht Etterbeek, 6 mei 2010, JJP, 5-6/2012, blz. 369 e.v. M. BOSMANS, 'Chronique de jurisprudence. Les conditions générales en matière contractuelle', JT, 1981,18.

Zo wordt algemeen aanvaard dat aan deze kennisname is voldaan indien de algemene voorwaarden op de achterzijde van het contract staan, dat ter ondertekening aan de consument wordt voorgelegd of indien op de voorzijde van het contract duidelijk is aangegeven dat zij op de achterzijde staan. Dit is echter niet het geval indien de schuldeiser de consument gewoon doorverwijst naar de website waar de algemene voorwaarden beschikbaar zijn.

Wat de voorwaarde van aanvaarding betreft: deze kan uitdrukkelijk of stilzwijgend zijn, voor zover ze zeker is[759]. Dit is het geval bij ondertekening onder aan het document waar melding wordt gemaakt van de algemene voorwaarden of ondertekening van een bijgevoegd document waar uitdrukkelijk naar de voorwaarden wordt verwezen.

Het is aan de schuldeiser die voornemens is de algemene voorwaarden toe te passen om te bewijzen dat deze ter kennis van de schuldenaar zijn gebracht en door hem zijn aanvaard. Zo niet, heeft dit aanzienlijke gevolgen voor de schuldeiser, want indien dit dubbele bewijs niet wordt geleverd, kunnen de algemene voorwaarden, met inbegrip van de gevolgen van niet-nakoming, eenvoudigweg niet worden ingeroepen.

Derhalve worden als niet afdwingbaar geacht:

- de algemene voorwaarden die niet op de achterzijde van het contract staan, zelfs indien de consument de standaardclausule heeft ondertekend waarin hij verklaart kennis te hebben genomen van de algemene voorwaarden op de achterzijde en er volledig mee in te stemmen[760];
- de algemene voorwaarden die enkel op de achterzijde van de facturen staan[761];
- de algemene voorwaarden, geschreven in kleine letters[762].

Dit rechtsbeginsel wordt op grote schaal miskend door schuldenaars, waardoor zij regelmatig kosten en rente moeten betalen die wettelijk niet gerechtvaardigd zijn. Om de rechten van de partijen te beschermen en vooral om misbruik en onaangename verrassingen voor de schuldenaar in geval van wanbetaling te voorkomen, zou het derhalve ongetwijfeld nuttig zijn een gemeenschappelijk model te veralgemenen van clausules die betrekking hebben op de gevolgen van wanbetaling en de invorderingsprocedure. In ieder geval moet ervoor worden gezorgd dat zij door middel van een speciaal inlegvel en/of typografie op de juiste wijze onder de aandacht van de schuldenaar worden gebracht, maar ook dat zij leesbaarder en begrijpelijker worden gemaakt.

---

759 P. PHILIPPE, M. CHAMMAS, 'L'opposabilité des conditions générales', in Le processus de formation du contrat, Brussel, Larcier, 2004, CUP, vol. 72, p. 257.

760 Vred. Etterbeek, 22 september 2009, 5-6/2012, blz. 367 In dezelfde zin: Antwerpen, 2 november 2009, NJW blz. 702.

761 Vred. Ciney, 8 juli 2019, 11-12/2019, blz. 687.

762 Vred. Etterbeek, 13 april 2010, 5-6/2012, blz. 374.

3.1.2. De wettelijkheid van de kosten, nalatigheidsintresten en het boetebeding

Zodra de test van de uitvoerbaarheid van de algemene voorwaarden is doorstaan, moet de rechtmatigheid van de vergoedingen en kosten die worden gevorderd in geval van niet-uitvoering door de schuldenaar, worden onderzocht.

De contractuele vrijheid waarop die rechtsbetrekkingen zijn gebaseerd, is verre van absoluut, vooral bij contracten tussen bedrijven en consumenten.

Zowel het Burgerlijk Wetboek[763] als het Wetboek van Economisch Recht, op basis van de theorie van de onrechtmatige bedingen[764], alsmede diverse specifieke wetten, regelen, beperken en bestraffen[765] die bedingen ter bescherming van de consument, die in b2c-relaties als de zwakkere partij wordt beschouwd. Daarnaast zijn er de beginselen, analyses en lessen van de doctrine en de bijzonder omvangrijke jurisprudentie betreffende het onderzoek van contractuele bedingen die de betrekkingen tussen schuldeisers en consumenten regelen[766].

Clausules die voorzien in nalatigheidsintresten en/of een boetebeding vormen geen uitzondering op de regel. Zij worden in feite specifiek geregeld, niet alleen door het Burgerlijk Wetboek[767], maar ook, in het geval van consumentenovereenkomsten, door artikelen VI. 83, 17°, 24° en VI.84 van Boek VI van het Wetboek van Economisch Recht, over onrechtmatige bedingen.

Zo regelt artikel 1153, leden 1 tot en met 3, van het Burgerlijk Wetboek de nalatigheidsinteresten en bepaalt het dat bij te late betaling van een geldsom een schadevergoeding en rente verschuldigd zijn tegen de wettelijke rentevoet, te rekenen vanaf de datum van de ingebrekestelling[768].

In artikel 1226 van hetzelfde wetboek wordt gedefinieerd wat onder een strafbeding moet worden verstaan, namelijk *"een beding waarbij een persoon zich voor het geval van niet-uitvoering van de overeenkomst verbindt tot betaling van een forfaitaire vergoeding van de schade die kan worden geleden ten gevolge van de niet-uitvoering van de overeenkomst"*.

Krachtens die artikelen kan de schuldeiser enkel aanspraak maken op nalatigheidsintresten en een vergoeding wanneer de niet-nakoming door de schuldenaar is bewezen.

---

763 Residuair.

764 WER, VI 82 tot 86.

765 Zoals bijvoorbeeld art. VII.106 WER inzake consumentenkrediet; art. VII. 14722 WER inzake hypothecaire kredieten; art. 119 van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie, zoals gewijzigd door de wet van 31 juli 2017 houdende diverse bepalingen betreffende de elektronische communicatie (in werking getreden op 1 juli 2018).

766 Daarnaast zijn er de adviezen van de Commissie voor Onrechtmatige Bedingen.

767 Artikelen 1153, 1226 en 1231 van het B.W.

768 Behalve in het geval dat de wet hen van rechtswege in werking stelt (art. 1153, lid 3 B.W.)

Wegens het aanvullend karakter[769] van die bepalingen wordt aanvaard dat de partijen bij overeenkomst het bedrag van het gevorderde boetebeding[770] en de rentevoet voor de nalatigheidsinteresten kunnen overeenkomen.

Aangezien het Belgisch recht echter heeft erkend dat die bedingen een compenserend en geen bestraffend karakter hebben, zal de vaststelling van die rente en dat bedrag altijd moeten worden beoordeeld in het licht van niet de schade die de onderneming daadwerkelijk heeft geleden als gevolg van de niet-uitvoering, maar van de schade die kan worden geleden.

De wetgever heeft zich niet laten misleiden wat het gegeven betreft dat ondernemingen die schade ruimer zouden kunnen inschatten dan redelijk is en heeft de rechter de mogelijkheid gegeven om ambtshalve bedingen te sanctioneren die duidelijk in strijd zouden zijn met dat compenserende karakter.

Zo kan de rechter, wat de nalatigheidsinteresten betreft, de overeengekomen rentevoet verlagen zonder dat die lager mag zijn dan de geldende wettelijke rentevoet[771].

De rechter is eveneens bevoegd om boetebedingen te verminderen wanneer het forfaitaire bedrag ervan hoger is dan het schadebedrag dat de partijen bij het sluiten van het contract redelijkerwijze hadden kunnen voorzien[772].

Hieraan moet worden toegevoegd dat de wetgever, die de zwakste partij wil beschermen, in het geval van een contract tussen een onderneming en een consument in het Wetboek van economisch recht uitdrukkelijk heeft voorzien in boetebedingen met strengere sancties dan die welke in het Burgerlijk Wetboek zijn voorzien.

In toepassing van de theorie van de onrechtmatige bedingen[773] moet de rechter immers van ambtswege een strafbeding vernietigen dat, wegens het gevorderde bedrag en/of de bewoordingen ervan, niet alleen zijn compenserende karakter ontbeert[774], maar ook zijn wederkerigheid[775] en zijn gelijkwaardigheid[776].

---

769 Dit betekent dat deze bepalingen van toepassing zijn tenzij de partijen daarvan afwijken door middel van bijzondere clausules of bepalingen.

770 Hetzij in de vorm van een forfaitair bedrag of een percentage op basis van de hoofdsom van de schuld.

771 Art.1153, lid 5 B.W. Onder voorbehoud van de toepassing van artikel 1907 B.W. met betrekking tot leningen.

772 Art. 1231, § 1, B.W.

773 De wetgever heeft in artikel VI. 83 van het WER een zwarte lijst opgesteld van drieëndertig bedingen die onder alle omstandigheden als oneerlijk worden beschouwd. Bij aanwezigheid van een dergelijk beding heeft de rechter geen beoordelingsbevoegdheid en moet deze ambtshalve worden vernietigd. Deze bepaling is een zaak van openbare orde en de partijen mogen er niet van afwijken.

774 Art.VI. 83.24° WER zijn oneerlijk: bedingen die beogen in geval van niet-uitvoering of vertraging in de uitvoering van de verbintenissen van de consument, schadevergoedingsbedragen vast te stellen die duidelijk niet evenredig zijn aan het nadeel dat door de onderneming kan worden geleden; Vredegerecht Grâce-Hollogne, 25 mei 2021, J.L.M.B., 2021, blz. 1923

775 Art. VI. 83, 17° WER zijn oneerlijk: bedingen die beogen het bedrag vast te leggen van de vergoeding verschuldigd door de consument die zijn verplichtingen niet nakomt, zonder in een gelijkwaardige vergoeding te voorzien ten laste van de onderneming die in gebreke blijft; Vredegerecht Antwerpen, 2e kanton, R.W., 2015-2016, boek 4, blz. 157; Luik, (20e kamer), 3 december 2015, J.L.M.B., 2017, blz. 310.

776 Art. VI.84, §1, al. 2 W.E.R.

Het werd dus veroordeeld wegens gebrek aan wederkerigheid:

- de clausule die voorziet in een forfaitaire vergoeding en nalatigheidsinterest tegen de overeengekomen rentevoet ten gunste van de verkoper, automatisch verkregen uit de enkele tekortkoming van de consument, terwijl deze laatste, om dezelfde schadevergoeding te verkrijgen, zal moeten bewijzen dat de geleden schade een oorzakelijk verband heeft met de aan de verkoper toegerekende tekortkoming[777];
- de clausule die voorziet in een forfaitaire vergoeding van 10% gecumuleerd met een bedrag van 7,50 EUR als administratiekosten voor een niet-aangetekende brief[778];
- een clausule in een consumentenkredietovereenkomst die voorziet in de debitering van de conventionele interesten in geval van niet-uitvoering door de bank, terwijl niet-uitvoering door de consument de bank recht geeft op een boetebeding en een verhoogde interest[779].

Hoewel die bepalingen bij de beroepsbeoefenaars algemeen bekend zijn en regelmatig in de rechtspraak worden toegepast, bestaat er enig voorbehoud ten aanzien van de doeltreffendheid ervan voor de bescherming van de consument.

Tenzij u te maken hebt met een schuldenaar die de wet kent, zal de eventuele betwisting van de wettigheid en bijgevolg van het eventuele niet-vergoedende of het onrechtmatige karakter van die bedingen slechts doeltreffend kunnen worden gemaakt door naar de rechter te stappen of, indien nodig, naar een professionele schuldbemiddelaar. Afgezien daarvan betalen schuldenaars, verwikkeld in het tumult van de invordering, in de meeste gevallen bedragen die volstrekt onevenredig blijken te zijn.

Aangezien de schuldeiser gewoonlijk degene is die het initiatief neemt tot de dagvaarding, krijgt deze vaststelling nog meer gewicht. Meer en meer onder hen lijken er namelijk de voorkeur aan te geven om niet hun toevlucht te nemen tot 'traditionele' gerechtelijke procedures, die te duur zijn, te veel tijd in beslag nemen en misschien te veel risico's inhouden, maar de voorkeur te geven aan een meer offensieve minnelijke invorderingsmethode die zij zelf in de hand hebben.

Bovendien is de rechtspraak steeds meer geneigd rekening te houden met de daadwerkelijk geleden schade en de omstandigheden waarin de consument in gebreke is gebleven, veeleer dan met de voorzienbare schade.

Ten slotte willen we erop wijzen dat in het licht van de jurisprudentie van de Europese rechterlijke instanties *"wanneer contractuele bedingen dwingende wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen weerspiegelen, zij niet langer aan rechterlijke toetsing moeten worden onderworpen, aangezien het legitiem is aan te nemen dat de wetgever bij de*

777 Thuin, 18 januari 2016, T.Vred., 2016, blz.270.

778 Vredegerecht Brugge, 3e kanton, 26 februari, J.J.P., 2017, blz.58.

779 Vredegerecht Waver (2e kanton), 22 december 2015, J.P.P., 2016, blz. 435;

oplegging ervan een evenwicht tussen alle rechten en verplichtingen van de partijen in acht heeft genomen."[780]

3.2. Naar een beperking van en plafonnering voor vergoedingen en kosten

De Belgische wetgever is in elk geval begaan met deze kwestie, zowel op federaal als op gewestelijk vlak.

De laatste jaren is een aantal verordeningen ingevoerd om de vergoedingen en kosten die de consument moet betalen in geval van wanbetaling te regelen en te plafonneren. Zij zijn echter alleen van toepassing op bepaalde sectoren en beschermen de consument derhalve alleen bij bepaalde overeenkomsten, of zelfs alleen voor bepaalde kosten.

Dat is zo:

Op het gebied van consumentenkrediet[781] en hypothecair krediet[782]:

- de herinneringskosten zijn geplafonneerd op 7,50 EUR[783] en beperkt tot één verzending per maand;
- de overeengekomen rentevoet voor nalatigheidsinterest mag niet hoger zijn dan de op het ogenblik van de betalingsachterstand geldende kredietrentevoet, vermeerderd met een factor van ten hoogste 10%;
- de boetes zijn beperkt tot 10% berekend over het deel van het uitstaande saldo tot 7500 EUR en 5% over het deel boven dat bedrag.

Voor hypothecaire kredieten voor onroerende goederen bedragen die boetes drie maanden rente, berekend tegen de kredietrentevoet op het uitstaande saldo[784].

Op het gebied van telefonie/telecommunicatie[785]:

- de eerste schriftelijke aanmaning is gratis (post, sms, e-mail[786]) met een maximum van 10 EUR voor de volgende schriftelijke aanmaningen;

780 In die zin HvJ-EU, (1e K.), 21 maart 2013, C-92/11; HvJ-EU, (5e K.), 5 juli 2016, C-7/16; HvJ-EU, (8e k.), 7 december 2017, C-446/17.; Cass. (1e K.), 3 juni 2010, C.08.0581.N; Cass., (1e K.), 9 september 2016, C.15.0454.N.

781 Art. VII.106 W.E.R.

782 Art. VII. 147/22 W.E.R.

783 plus de toepasselijke verzendkosten.

784 Art. VII. 147/23 W.E.R.

785 Art. 119 van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie, zoals gewijzigd bij de wet van 31 juli 2017 houdende diverse bepalingen inzake elektronische communicatie (in werking getreden op 1 juli 2018).

786 Dat soort verzending mag alleen gebeuren met toestemming van de abonnee.

- de rentevoet voor nalatigheidsinteresten is vastgesteld op de wettelijke interestvoet[787].

Op het gebied van de levering van gas en elektriciteit, zowel in het Waals Gewest als in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest[788]:

- de kosten zijn beperkt tot 7,50 EUR voor een aanmaning en 15 EUR voor een ingebrekestelling met een maximum per jaar en per energie dat is vastgesteld op 55 EUR;
- de rentevoet voor nalatigheidsinteresten is vastgesteld op de wettelijke interestvoet.

Wij kunnen die wetgevende ingrepen alleen maar steunen. Zij maken deel uit van een preventieve aanpak en maken het mogelijk om de 'hebzucht' van bepaalde schuldeisers in sectoren waar het schuldbedrag vaak aanzienlijk is in een vroeg stadium af te remmen. Er kunnen echter vraagtekens worden geplaatst bij de samenhang, de geschiktheid en de relevantie voor de consument, die naargelang van het soort schuld verschillende herinneringskosten zal moeten betalen.

Steeds meer interveniënten vragen al verscheidene jaren om de aanneming van een dwingende wet die het bedrag van de herinneringskosten, het percentage van de nalatigheidsinteresten en de boetebedingen regelt en aan een maximum onderwerpt voor alle sectoren in het kader van overeenkomsten tussen ondernemingen en consumenten.

In dat verband is bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers een wetsvoorstel[789] ingediend dat beoogt de kosten die de consument in de minnelijke incassofase moet dragen te regelen en te beperken, en waaraan momenteel wordt gewerkt.

Dat voorstel bepaalt onder meer dat:

- de herinneringskosten niet meer mogen bedragen dan 3 EUR (plus gerechtvaardigde verzendkosten);
- de rentevoet voor nalatigheidsinteresten wordt vastgesteld op de wettelijke interestvoet[790];

787 In 2021 zal die rentevoet 1,75 EUR bedragen.

788 Voor het Waalse Gewest: art. 30 ter van het besluit van de Waalse Regering van 30 maart 2006 betreffende de openbaredienstverplichtingen op de elektriciteitsmarkt, zoals gewijzigd bij het besluit van de Waalse Regering van 19 juli 2018 tot wijziging van het besluit van de Waalse Regering van 30 maart 2006 betreffende de openbaredienstverplichtingen op de elektriciteitsmarkt. Voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest: art. 25sexies, §2 van de ordonnantie van 19 juli 2001 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest; art. 20quater, §1 van de ordonnantie van 1 april 2004 betreffende de organisatie van de gasmarkt in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

789 Wetsvoorstel van 5 september 2019 tot wijziging van de wet van 20 december 2002 betreffende de minnelijke invordering van schulden van de consument teneinde misbruiken tegen te gaan, Parl. Doc., K. Volksv., nr. 55-0267/001 (lopende werken).

790 In 2021 is die rentevoet vastgesteld op 1,75%.

- het totale bedrag van de forfaitaire vergoeding niet meer mag bedragen dan 25% van de prijs van de goederen of diensten, voor het gedeelte tussen 1 en 7500 EUR, en 20% voor het gedeelte boven dat bedrag[791].

Ten slotte mag voor de gehele minnelijke invorderingsprocedure het totale door de consument verschuldigde bedrag niet hoger zijn dan het bedrag van de schuld vermeerderd met 50%, inclusief de administratiekosten en de kosten voor het verzenden van een ingebrekestelling, waarvan het totale bedrag niet meer dan 30 EUR mag bedragen.

Hoewel dat in principe geen invloed zou mogen hebben op de toepassing van specifieke wetgeving die van kracht is in b2c-relaties zal bovendien aandacht moeten worden besteed aan de mogelijke gevolgen van de hervorming van ons Burgerlijk Wetboek (die momenteel aan de gang is), en meer in het bijzonder van het voorontwerp tot invoering van een Burgerlijk Wetboek en tot invoeging van een boek 5 'Verbintenissen'.

Die hervorming heeft tot doel de bescherming van zwak geachte consumenten te waarborgen en de kosten- en honorariumpraktijken te reguleren. Voor bepaalde actoren op het gebied van de invordering van schulden, waaronder gerechtsdeurwaarders, staat er heel wat anders op het spel. Sommigen van hen zien dat als een gelegenheid om de invoering te verdedigen en te bepleiten van een vereenvoudigde procedure voor vorderingen in b2c-relaties, geïnspireerd of zelfs gemodelleerd naar de procedure die van kracht is voor zogenaamde niet-betwiste b2b-schuldvorderingen[792].

3.3. De minnelijke invordering van schulden

Vanaf het moment van niet-betaling op de voorziene vervaldag begint het proces voor de invordering van de schuld eerst in een minnelijke fase. Het zal verlopen via herinneringen, ingebrekestellingen en zelfs, uiteindelijk, een dagvaarding, die het begint inluidt van de gerechtelijke invordering.

In dat stadium kunnen de schuldeisers zelf overgaan tot de recuperatie van hun schuld. Steeds meer ondernemingen besteden hun geschillenbeslechting echter uit en doen een beroep op actoren zoals incassobedrijven, gerechtsdeurwaarders of advocaten.

791 Bijvoorbeeld, voor een schuld van 500 EUR mag de forfaitaire schadevergoeding niet meer dan 125 EUR bedragen. Voor een schuld van 8.500 EUR zal dat maximaal 2075 EUR zijn: 1875 (25% van 7500) + 200 (20% van 1000).

792 Procedure voor de invordering van niet-betwiste geldschulden, geregeld bij de artikelen 1394/20 en volgende van het Gerechtelijk Wetboek (in werking getreden op 2 juli 2016). Deze procedure heeft betrekking op elke niet-betwiste schuld tussen twee ondernemingen die betrekking heeft op een zekere en opeisbare som geldsom, ongeacht het bedrag. Op initiatief van een advocaat stuurt de gerechtsdeurwaarder de schuldenaar een aanmaning tot betaling. De schuldenaar heeft vanaf de datum van de aanmaning een maand de tijd om te reageren. Indien de schuld niet volledig wordt betaald, indien de schuld niet op gerechtvaardigde wijze wordt betwist of indien geen gevolg wordt gegeven aan een verzoek tot faciliteiten stelt de deurwaarder een proces-verbaal van niet-betwisting op, dat vervolgens uitvoerbaar wordt. De schuldeiser beschikt dan over een uitvoerbare titel op grond waarvan hij tot gedwongen uitvoering kan overgaan.

Zoals gezegd, is de inning van schuldvorderingen een echte markt die onder elkaar verdeeld wordt of, beter gezegd, waarin onderling strijd wordt geleverd door de verschillende actoren die er een volwaardige commerciële activiteit van gemaakt hebben[793].

Geconfronteerd met een activiteit die zich snel uitbreidt, met de vaststelling van talrijke misbruiken en andere malversaties[794], en met de bekommernis om de consument te beschermen door een sneeuwbaleffect van zijn schuld te vermijden, heeft de wetgever, door middel van de wet van 20 december 2002[795], beslist om de minnelijke inning van schuldvorderingen te reglementeren, zowel op het niveau van de invordering als dusdanig, als op dat van de uitoefening van de activiteit zelf.

Het is echter duidelijk dat, gedreven door de lucratieve opbrengsten van die activiteit, sommige actoren niet aarzelen om de geest van de wet in hun eigen voordeel te omzeilen, ten nadele van de belangen van de consument.

Een van de voornaamste problemen betreft de toepassing van artikel 5 van de wet, dat de kosten en vergoedingen regelt die aan de consument kunnen worden aangerekend in geval van invordering.

Het beginsel is dat het niet aan de consument is om de incassant te betalen op wie de schuldeiser een beroep heeft gedaan om zijn of haar schuld te innen. Daarom mogen van de consument alleen de bedragen worden gevorderd die zijn overeengekomen in de overeenkomst waaruit de schuld voortvloeit. Elke andere retributie of vergoeding is uitgesloten.

Die overeengekomen bedragen dienen dus uitsluitend ter dekking van het bedrag van de schuld, de herinneringskosten, de kosten voor ingebrekestellingen door de schuldeiser, de nalatigheidsintresten, het boetebeding zoals bepaald in de overeenkomst[796] tussen de onderneming en de consument.

Bij de inwerkingtreding van de wet hebben sommige gerechtsdeurwaarders, profiterend van het gebrek aan duidelijkheid over het toepassingsgebied ervan, niet geaarzeld om de consument, zonder rechtvaardiging, een reeks kosten aan te rekenen

---

793 Wetsvoorstel van 30 november 2017 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek wat betreft de verplichte oproeping in minnelijke schikking ter bestrijding van de schuldindustrie, memorie van toelichting, Parl. doc., K. Volksv. 2017-2018, nr. 54-2824/001, blz. 3.

794 Wetsvoorstel van 4 november 1999 houdende het verbod op bepaalde vormen van invordering van schulden tegen betaling, Parl. Doc., K. Volksv. 2003-2007, nr. 50-0223, blz. 3 *"(…). Het grote aantal gezinnen dat zich, ten gevolge van verlies van werk of andere tegenslagen, in financiële moeilijkheden bevindt blijkt de activiteiten van dergelijke ondernemingen in de hand te werken. Tegelijk nemen ook de klachten over de wanpraktijken in deze sector toe. Incassobureaus treden veelal op door middel van dreigbrieven en -telefoons. De driestheid van hun optreden leidt maar al te vaak tot manifeste intimidatiepraktijken. Een veel voorkomende klacht betreft het dreigen met invorderingsmaatregelen waartoe zij geen enkele bevoegdheid hebben, zoals de inbeslagneming van de goederen van de schuldenaar. Soms proberen incassobureaus ook de betaling van de invorderingskosten door de schuldenaar te verkrijgen, ook al wordt dit door de wet verboden."*

795 Wet van 20 december 2002 betreffende de minnelijke invordering van consumentenschulden, BS 29 januari 2003, blz. 3644.

796 Onder voorbehoud van het onderzoek naar de wettigheid van de gevorderde bedragen op basis van de in punt 2.1 genoemde rechtsbeginselen en -bepalingen.

die rechtstreeks verband hielden met hun tussenkomst: dagvaardingskosten, kosten van aanbetaling, invorderingskosten, dossierkosten, enz.

De frequentie van deze praktijken is sterk afgenomen om vervolgens te verdwijnen en dit na een tussenkomst van de wetgever[797] en de Nationale kamer van gerechtsdeurwaarders[798] die de verplichting van de gerechtsdeurwaarders om zich te onderwerpen aan de wet van 20 december 2002 en, bijgevolg, aan het verbod van artikel 5, definitief verzegelt.

Er zijn echter nog een aantal dubieuze praktijken waar te nemen:

a. Vergoedingen en kosten die van de schuldenaar worden gevorderd en die niet in de contractuele voorwaarden van de schuldeiser zijn opgenomen

Aldus werd geoordeeld dat in het kader van de invordering van een parkeerretributie de kosten van ingebrekestelling die de gerechtsdeurwaarder van de schuldenaar vordert, terwijl zij niet voorzien in het retributiereglement, in strijd zijn met artikel 5 van de wet van 2 december 2020[799].

b. Aan de schuldenaar in rekening gebrachte vergoedingen en kosten die wettelijk niet zijn toegestaan

Zo zijn in de algemene voorwaarden van bepaalde kredietgevers clausules opgenomen waarin wordt bepaald dat alle kosten van minnelijke en gerechtelijke invordering ten laste van de consument komen of dat deze handelingen en tussenkomsten worden aangerekend volgens de tarieven die zijn vastgesteld bij het koninklijk besluit van 30 november 1976[800]. We herinneren eraan dat dat alleen geldt in het kader van het openbare ambt van de gerechtsdeurwaarder, dat wil zeggen in het kader van de gerechtelijke invordering waartoe alleen hij bevoegd is.

Die praktijken leiden er dus toe dat de consument met een reeks extra kosten en lasten wordt opgezadeld en dat hij een ongerechtvaardigde last moet dragen in verband met de invordering van zijn schuld.

Deze bedingen, die veroordeeld zijn door de Commissie Onrechtmatige Bedingen en door de rechtspraak[801], zijn op verschillende punten aanvechtbaar. Enerzijds omdat de aard ervan duidelijk niet in verhouding staat tot de geleden schade volgens de bepalingen die de oneerlijke bedingen regelen. Anderzijds omdat zij indruisen tegen de geest van de wet, met het risico dat zij op den duur van haar inhoud wordt ontdaan.

---

797 Artikel 38 van de Economische Herstelwet van 27 maart 2009 tot wijziging van artikel 2 van de wet van 20 december 2002 betreffende de minnelijke invordering van schuldvorderingen, BS 4 april 2009, blz. 25.986.

798 Omzendbrief van de Nationale kamer van gerechtsdeurwaarders van 19 januari 2010: http://www.mediationdedettes.be/Les-directives-et-circulaires-de-la-Chambre-Nationale-des-huissiers-de-justice

799 Vredegerecht Vorst, 15 mei 2018, T.Vred., 2018/11-12, blz. 605.

800 Koninklijk besluit van 30 november 1976 tot vaststelling van het tarief voor akten van gerechtsdeurwaarders in burgerlijke en handelszaken.

801 Vredegerecht Ciney, 16 december 2019, T.Vred., 11-12/2020, blz. 611.

Naast de plafonnering van de rente en boetes kan worden vastgesteld dat de waarborging van de consumentenbescherming met betrekking tot de invordering van schulden ook een herziening en hervorming van de invorderingspraktijken en bijgevolg van de huidige wetgeving zal vereisen.

3.4. Praktijken en bevindingen in verband met het betalingsplan

In geval van financiële moeilijkheden heeft de consument altijd de mogelijkheid om zijn schuldeiser(s) een betalingsplan voor te stellen. Zo kan hij, op korte of lange termijn, zijn schuld aflossen en, indien mogelijk, een rechtszaak vermijden.

In de loop van de tijd is het gebruik van het betalingsplan veralgemeend en zelfs geïnstitutionaliseerd[802], terwijl de keuze ertoe overgeleverd blijft aan de schuldeiser zonder enige bindende kracht. Die praktijken roepen echter enkele vragen op.

Het bedrag dat in het kader van die plannen wordt voorgesteld, is meestal afhankelijk van de eisen van de schuldeiser, ongeacht of het gaat om de aflossingsperiode en/of het minimumbedrag dat moet worden betaald. Geconfronteerd met een noodsituatie en onder druk van de schuldeiser, wordt de consument vaak gedwongen om plannen te aanvaarden die op min of meer korte termijn onomkeerbare onevenwichtigheden creëren of dreigen te creëren in een budget dat vaak reeds zeer kwetsbaar is.

Een ander punt betreft het effect van de gedane stortingen op de vereffening van de schuld. Ondanks de verrichte betalingen wordt de consument immers vaak geconfronteerd met een bodemloze put, met een schuld die nooit eindigt. Dat is het gevolg van de handhaving van de nalatigheidsinteresten en de toerekening van de betalingen[803], die van invloed zijn op de storting van eerst de terugbetaling van de kosten en boetes, vervolgens de interesten en ten slotte het kapitaal.

Ten slotte, aangezien het uitsluitend gebaseerd is op de toestemming van de schuldeiser, brengt het betalingsplan de consument in een kwetsbare positie omdat het hem niet beschermt tegen interesten die blijven lopen, noch tegen een ongegronde beslissing van de schuldeiser om de invordering voort te zetten.

Dat alles wijst erop dat die betalingsplannen in sommige gevallen niet geschikt zijn, vooral wanneer de schuld hoog is en/of de schuldenaar in een precair budgettair evenwicht verkeert. Bovendien lijkt de neiging van sommige schuldeisers om die

802 Zie Invorderingsprocedure geïmplementeerd door de FOD Financiën. Deze procedure voorziet in verschillende stappen om afbetalingsplannen op korte, middellange en lange termijn te verkrijgen, met inachtneming van maximumtermijnen en bepaalde voorwaarden:
- afbetalingsplan op korte termijn van maximaal 4 maanden na de vervaldag zonder bijzondere voorwaarden of formaliteiten;
- afbetalingsplan op middellange termijn van 4 tot maximaal 12 maanden na het ontstaan van de schuld, na een analyse van de aanvraag en de betalingscapaciteit;
- afbetalingsplan op lange termijn van meer dan 12 maanden en maximaal 60 maanden, de zogeheten administratieve schuldenregeling (ASR), na een analyse van de aanvraag door de regionaal directeur.

803 Overeenkomstig artikel 1254 van het Burgerlijk Wetboek.

plannen toe te staan meer gebaseerd op hun eigen (met name economische) belangen dan op de wens om de consument in moeilijkheden te steunen.

3.5. De gerechtelijke invordering van schulden

Het uitblijven van betaling of van een regeling bij het verstrijken van de in de ingebrekestelling gestelde termijn, de laatste sommatie aan de schuldenaar, betekent over het algemeen het einde van de zogenaamde minnelijke invorderingsfase. Thans heeft de schuldeiser het, in alle gevallen burgerlijk[804], recht om een rechtsvordering in te stellen tegen de in gebreke blijvende schuldenaar teneinde de wettigheid en de afdwingbaarheid van zijn vordering te doen erkennen en de schuldenaar te doen gelasten ze te voldoen[805]. De kosten van de toegang tot de rechter, de angst, de terughoudendheid of het gebrek aan inzicht in de gerechtelijke instelling en de 'veronderstelde' afwezigheid van juridische argumenten om ze te betwisten, kunnen ongetwijfeld ten dele verklaren waarom meer dan 60% van de incassovorderingen ertoe leiden dat de schuldenaar bij verstek wordt veroordeeld[806].

Die weg via het gerechtelijke apparaat vormt een nieuwe stap, die voor de schuldenaar over het algemeen synoniem is met gerechtskosten en andere kosten in verband met de procedure en zijn veroordeling[807], waardoor het bedrag van een schuld die reeds in gebreke is gebleven, nog wordt verhoogd.

Gewapend met het vonnis heeft de schuldeiser nu een uitvoerbare titel. Het opent de deuren, indien nodig, voor dwanguitvoering in de vorm van een uitvoerend beslag.

Er zijn drie soorten tenuitvoerleggingsprocedures, afhankelijk van de aard van het in beslag te nemen goed:

a. het uitvoerend beslag onder derden[808], dat betrekking heeft op een geldsom[809] die aan de schuldenaar toebehoort en zich in handen van een derde bevindt.

De meest voorkomende vormen zijn loonbeslag en beslag op bankrekeningen.

---

804 Op voorwaarde dat de schuldeiser beschikt over een authentieke akte die de waarde heeft van een uitvoerbare titel. Er zij op gewezen dat, overeenkomstig het Wetboek van de minnelijke en gedwongen invordering van fiscale en niet-fiscale schuldvorderingen, de belastingadministratie (algemene administratie van de inning en de invordering) van haar kant een dwangbevel uitvaardigt (in het geval van de personenbelasting) of overgaat tot de inschrijving in het innings- en invorderingsregister (in het geval van de btw en het rolrecht), een dwangbevel en een inschrijving die de waarde hebben van een uitvoerbare titel.

805 De schuldeiser, een openbare instelling, heeft de bevoegdheid om een uitvoerbare titel uit te vaardigen (innings- en invorderingsregister, dwangbevel, enz.).

806 A. BERTH., 'L'injonction de payer', Ius&Actores, 2016/3, Larcier, blz. 57.

807 Rolrecht, rechtsplegingsvergoeding …

808 Deze procedure wordt beheerst door artikelen 1539 tot 1544 van het Strafwetboek.

809 Ook, in voorkomend geval, op financiële instrumenten zoals aandelen, obligaties.

b. het uitvoerend beslag op roerende goederen[810], dat betrekking heeft op roerende goederen die toebehoren aan de schuldenaar en waarvan de verkoopprijs zal worden gebruikt om de schuld af te lossen.

c. Het uitvoerend beslag op onroerend goederen[811], dat betrekking heeft op onroerend goed dat eigendom is van de schuldenaar en waarvan de verkregen prijs zal worden gebruikt om de schuld af te lossen.

In deze fase van de invordering bevindt de gerechtsdeurwaarder, die borg staat voor en uitvoerder is van de rechterlijke macht, zich dan in zijn monopoliepositie om de uitvoerbare titel aan de schuldenaar te betekenen en om, indien nodig, de beslagprocedure in werking te stellen.

3.5.1. Moeilijkheid om het stadium van herstel vast te stellen

Wij hebben reeds gewezen op de ambivalentie van het statuut van de gerechtsdeurwaarder, die zowel een openbare als een particuliere functie heeft, die elkaar in het geval van de invordering van schulden tegelijk vervuld zouden kunnen worden.

Die situatie leidt tot een zekere verwarring bij de schuldenaars, die de tussenkomst van de gerechtsdeurwaarder over het algemeen gelijkstellen met beslagprocedures en het vaak moeilijk vinden om uit te maken in welk stadium van de invordering de gerechtsdeurwaarder tussenbeide komt. Als gevolg daarvan geven zij gemakkelijker toe aan de druk of maken zij geen gebruik van de mogelijke middelen die hun ter beschikking staan.

In dit verband zijn er elementen die de schuldenaar in staat kunnen stellen de reikwijdte van de tussenkomst van de deurwaarder te bepalen, zoals:

- wanneer de gerechtsdeurwaarder optreedt in het kader van een gerechtelijke invordering wordt in de door de gerechtsdeurwaarder verrichte handeling verwezen naar de uitvoerbare titel (vonnis, fiscaal dwangbevel);
- wanneer hij optreedt in het kader van een minnelijke invordering moet de gerechtsdeurwaarder in de verstuurde brieven de volgende tekst opnemen: “Deze brief betreft een minnelijke invordering en geen gerechtelijke invordering

810 Deze procedure wordt geregeld door artikelen 1499 tot 1538 van het Strafwetboek.

811 Deze procedure wordt beheerst door artikelen 1560 tot 1654 van het Strafwetboek.

(dagvaarding voor het gerecht of beslaglegging)" in een aparte alinea, in vetgedrukte letters en in een ander lettertype [812], [813].

Naast deze verwarring maakt het gebruik van brieven en documenten in juridische taal en formules die vaak technisch, jargonachtig en zelfs archaïsch zijn, het voor schuldenaars, vooral de meest kwetsbaren, bijzonder moeilijk om de informatie te begrijpen en te lezen.

Sinds enkele jaren hebben sommige beoefenaars van juridische beroepen (notarissen, gerechtsdeurwaarders …) het initiatief genomen om duidelijke juridische taal te gebruiken[814] door bepaalde documenten in het licht van deze benadering te herwerken en te herschrijven[815].

3.5.2. Procedures met aanzienlijke kosten

De tenuitvoerlegging van een beslaglegging brengt voor de schuldenaar de aanvang van een relatief zware procedure mee en vooral bijzonder aanzienlijke kosten die, bijvoorbeeld in het geval van een uitvoerend beslag op roerende goederen, vaak tot 350 EUR oplopen.[816]

Ter herinnering: in het kader van zijn monopolieactiviteiten kan de gerechtsdeurwaarder emolumenten[817] innen voor de akten die hij verricht op het gebied van gerechtelijke invordering, overeenkomstig de tarieven die zijn vastgesteld bij het koninklijk besluit van 30 november 1976[818].

---

812 Art. 6 §2, 6 van de wet van 20 december 2002 betreffende de minnelijke invordering van schulden van de consument

813 In dit verband zij erop gewezen dat in het kader van een wetsvoorstel wordt voorgesteld gerechtsdeurwaarders en advocaten te verbieden om bij hun tussenkomst in het kader van de minnelijke invordering van schulden gebruik te maken van voor het beroep representatieve tekens zoals de weegschaal van justitie, teneinde elke verwarring bij de schuldenaar te voorkomen. Wetsvoorstel van 5 september 2019 tot wijziging van de wet van 20 december 2002 betreffende de minnelijke invordering van schulden van de consument teneinde misbruiken tegen te gaan, Parl. Doc., K. Volksv., nr. 55-0267/001, blz. 7.

814 Een aanpak die gericht is op het correct en doeltreffend spreken en schrijven om het recht toegankelijker en begrijpelijker te maken voor de justitiabelen (ASBL Droits Quotidiens https://www.droitsquotidiens.be/fr / Helder Recht https://www.helderrecht.be/nl).

815 Ter informatie stelt de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders standaardakten ter beschikking die in gewone juridische taal zijn opgesteld. Dit wordt ook aangemoedigd door de Ombudsman voor de gerechtsdeurwaarders (Ombudsman voor de gerechtsdeurwaarders, Jaarverslag 2018-2019, blz. 17: https://www.ombudsgdw.be/publicaties/jaarverslagen).

816 Ter informatie: de totale kostprijs van een procedure van roerend beslag vanaf de betekening van de uitvoerbare titel tot de verkoop van de goederen kan worden geraamd op meer dan 2.000 EUR ('Beknopte gids over de gedwongen verkoop van roerende goederen in de verkoopzaal der gerechtsdeurwaarders van Brussel' Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 2020, blz. 9: https://www.mediationdedettes.be/Beknopte-gids-over-de-gedwongen-verkoop-van-roerende-goederen-in-de-Verkoopzaal?lang=nl).

817 Vergoedingen en bezoldigingen voor handelingen verricht door een ministerieel ambtenaar die worden getarifeerd door de overheid.

818 Koninklijk besluit van 30 november 1976 tot vaststelling van het tarief voor akten van gerechtsdeurwaarders in burgerlijke en handelszaken en van het tarief van sommige toelagen.

Het is algemeen bekend dat dat tarief verouderd, ongeschikt, interpreteerbaar, buitensporig ingewikkeld, onbegrijpelijk en ondoorzichtig is[819]. Het brengt onbegrip en zelfs ontsteltenis mee voor de schuldenaar, omdat hij kosten moeten dragen waarop hij geen vat heeft.

Die kosten omvatten het inningsrecht, dat door de schuldenaar wordt betaald wanneer hij het totale bedrag van zijn schuld aan de gerechtsdeurwaarder betaalt, en het afkortingsrecht[820], dat de gerechtsdeurwaarder ontvangt voor elke van de schuldenaar ontvangen betaling in termijnen. Dat afkortingsrecht, dat wordt berekend op basis van het bedrag van de gedane stortingen, verlengt de aflossingstermijn, brengt aanzienlijke extra kosten mee en benadeelt schuldenaars die kleine stortingen doen[821].

In dat verband wijzen we erop dat een wetsvoorstel is ingediend om die rechten met de helft te verminderen[822] om ze af te stemmen op de werkelijke beheerskosten van de gerechtsdeurwaarder. Verder wordt gedacht aan een verbod op de inning van een afkortingsrecht wanneer de terugbetalingen minder dan 50 EUR bedragen om de meest kwetsbare schuldenaars te beschermen tegen een buitensporige stijging van hun hoofdschuld.

Maar het is duidelijk dat een aanpassing, een vereenvoudiging en een herwaardering van dit tarief op globaal vlak meer dan noodzakelijk en dringend zijn. Er is gezegd dat dit een delicaat en gevoelig project is met belangrijke uitdagingen voor zowel gerechtsdeurwaarders als schuldenaars.

3.5.3. Procedures met problematische middelen en problematische resultaten

a. Uitvoerend beslag op roerende goederen als drukkingsmiddel

Bij gebrek aan in beslag te nemen inkomsten kan de gerechtsdeurwaarder overgaan tot een uitvoerend beslag op het meubilair van de schuldenaar, waarvan de verkoop het mogelijk zal maken de openstaande schuld te vereffenen.

---

819 Zie in het bijzonder Ombudsman voor de gerechtsdeurwaarders, Jaarverslag 2018-2019, *op.cit.*, blz.15.

820 Artikel 8 van het voornoemde koninklijk besluit van 30 september 1976 Het inningsrecht is vastgesteld op 1% van het bedrag van de schuld in hoofdsom en rente met een maximum van 12,67 EUR en een maximum van 125,67 EUR, te vermeerderen met de btw tegen 21%. Het afkortingsrecht varieert naargelang van het bedrag van de storting. Bijvoorbeeld, voor een bedrag tussen 0 en 24,99 EUR, bedraagt dat recht 2,61 EUR plus 21% btw (tarief van 2021).

821 Voor een schuld van 300 EUR (hoofdsom en rente) met een terugbetalingsplan van 10 EUR per maand ontvangt de deurwaarder voor elke maandelijkse betaling een voorschot van 2,61 EUR (tarief 2021) + 21% btw, dus 3,15 EUR. Deze schuld zal in bijna 44 maanden worden afgelost, terwijl zij in principe in 30 maanden had kunnen worden afgelost met een meerkost van 138 EUR.

822 Wetsvoorstel van 16 september 2019 tot wijziging van het koninklijk besluit van 30 november 1976 tot vaststelling van het tarief voor akten van gerechtsdeurwaarders in burgerlijke en handelszaken en van het tarief van sommige toelagen inzake inningsrechten en afkortingsrechten, Parl. Doc., K., Volksv. 55-0340/001.

Beslag op roerende goederen bereikt dit doel echter zelden, maar is vooral een drukkingsmiddel[823] om de schuldenaar te dwingen of te verplichten tot volledige en onmiddellijke betaling van zijn schuld of om in te stemmen met een betalingsregeling.

Er is vastgesteld dat een belachelijk klein percentage van beslag op roerende goederen leidt tot de openbare verkoop van die goederen[824].

Het merendeel van de openbare verkoop is deficitair en is niet of nauwelijks voldoende om de kosten van de procedure te dekken. Dit komt door de kosten die deze procedure meebrengt[825], de vaak geringe geschatte waarde van de in beslag genomen meubelen en de weinig optimale omstandigheden van de openbare verkoop.

Ten overstaan van gezinnen die zich in een precaire situatie bevinden, vaak geen inkomen hebben waarop beslag kan worden gelegd en zelden eigenaar zijn van hun woning, is beslag op roerende goederen voor de gerechtsdeurwaarder in het algemeen het enige actiemiddel. Dit is des te problematischer omdat deze gezinnen, geconfronteerd met de druk en de vrees dat hun enige bezitting zal worden afgenomen, vaak berusten in het doen van gedeeltelijke betalingen van een belachelijk hoog bedrag ten nadele van een reeds broos, zo niet deficitair, budgettair evenwicht.

Geconfronteerd met een steeds toenemende schuld, met gedeeltelijke betalingen die nauwelijks de kosten dekken, met het risico dat de procedure bij de geringste afwijking van het betalingsplan wordt gereactiveerd en een nieuwe verkoopdag wordt vastgesteld, bevinden schuldenaars zich, zonder duurzame oplossing, in een situatie van permanente spanning, waardoor zij zo niet in een te grote schuldenlast, dan toch in een grotere onzekerheid worden gestort.

Uiteraard bestaan er rechtsmiddelen tegen verliesgevende verkopen of misbruiken[826].

Artikel 866 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat procedurehandelingen die door een gerechtsdeurwaarder worden verricht voor zijn rekening zijn indien zij nodeloze kosten veroorzaken of zelfs tot schadevergoeding kunnen leiden.

De gerechtsdeurwaarder is dus verplicht te voorkomen dat hij een te dure of onevenredige tenuitvoerleggingsprocedure start. Het is zijn plicht de schuldeiser

---

823 Mutations et facéties d'une profession méconnue, *op.cit.*, blz. 162.

824 Beknopte gids over de gedwongen verkoop van roerende goederen in de verkoopzaal der gerechtsdeurwaarders van Brussel, *op.cit.*, blz. 4.

825 Ter informatie: de totale kostprijs van een procedure van roerend beslag vanaf de betekening van de uitvoerbare titel tot de verkoop van de goederen kan worden geraamd op meer dan 2.000 EUR. Dit is dus het minimumbedrag dat tijdens de verkoop moet worden bereikt om te voorkomen dat er verlies wordt geleden ('Beknopte gids over de gedwongen verkoop van roerende goederen in de verkoopzaal der gerechtsdeurwaarders van Brussel' Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 2020, blz. 9: https://www.mediationdedettes.be/Beknopte-gids-over-de-gedwongen-verkoop-van-roerende-goederen-in-de-Verkoopzaal?lang=nl).

826 In het kader van de procedure van collectieve schuldenregeling hebben de arbeidsrechtbanken in bepaalde gevallen kennis genomen van de houding en de handelwijze van bepaalde gerechtsdeurwaarders, die terugkerende en daaruit voortvloeiende kosten hebben gemaakt ten aanzien van personen zonder redelijkerwijs realiseerbaar vermogen, waardoor zij op lange termijn in een situatie van blijvende schuldenlast zijn terechtgekomen, en hebben zij deze gevallen veroordeeld: AR, Luik (afd. Luik), 16 februari 2016, Ius&Actores, 2016/3, p. 145; AR Brussel, 14 maart 2017, J.L.M.B., 17/553.

zo spoedig mogelijk in kennis te stellen van het povere resultaat dat de door hem ingeleide tenuitvoerleggingsprocedure zal opleveren[827].

Het is zijn eigen verantwoordelijkheid.

Let wel dat het, zodra de informatie is doorgegeven, aan de schuldeiser is om te beslissen of hij al dan niet doorgaat met de lopende tenuitvoerleggingsprocedures[828].

Deze praktijken kunnen ook worden veroordeeld op grond van de theorie van misbruik van recht. De houder van een recht maakt misbruik van recht wanneer hij het uitoefent door de voor de schuldenaar meest nadelige weg te kiezen, terwijl deze voor hem geen nut of belang heeft.

Dit zal met name het geval zijn:

- wanneer de schuldeiser extra invorderingskosten maakt zonder dat dit voor hem enig resultaat oplevert[829];
- wanneer is bewezen dat er een wanverhouding bestaat tussen het uitstaande saldo van de schuldvordering en de kosten van de tenuitvoerleggingsprocedure[830];
- wanneer blijkt dat de in beslag te nemen goederen de kosten niet in één keer zullen dekken[831];
- wanneer een tweede beslag nodeloos is en had kunnen worden vermeden door het centraal bestand van berichten van beslag te raadplegen[832].

In de praktijk zijn deze middelen[833] echter niet erg doeltreffend, niet alleen omdat de schuldenaar er niet van op de hoogte is, maar ook omdat zij een bijzonder omslachtige procedure voor de beslagrechter vereisen, die aanzienlijke procedurekosten met zich meebrengt[834].

Er is echter een andere oplossing. Het Gerechtelijk Wetboek bepaalt immers dat wanneer de in beslag te nemen goederen van de schuldenaar duidelijk ontoereikend zijn om de kosten van de procedure te dekken de gerechtsdeurwaarder een proces-

827 Bergen, 9 mei 1996, RGAR, 1998, 12911.

828 Indien de deurwaarder vaststelt dat de schuldeiser enkel handelt met het oogmerk schade te berokkenen of op een totaal onevenredige wijze, moet hij zijn ambt weigeren en kan hij de zaak voorleggen aan de beslagrechter.

829 Civ. Luik, Beslag., 6 juli 1988, J.L.M.B., 1988, blz. 1368.

830 Civ. Bergen, Kamer voor beslagzaken 2 november 1989, JLMB, 1990, blz. 496; Bergen, 22 maart 1996, JLMB, 1996, blz. 1045.

831 Civ. Luik, Kamer voor beslagzaken, 20 maart 1991, JLMB,1991,694.

832 Luik, 9 november 1990, JLMB, 1991, 83; Bergen, 22 januari 1991, JLMB 1991, 834.

833 Er zij ook op gewezen dat op grond van artikel 1396 van het Gerechtelijk Wetboek de beslagrechter verplicht is toe te zien op de naleving van de bepalingen inzake bewarende beslagen en middelen tot tenuitvoerlegging. Hij kan, zelfs ambtshalve, zich een verslag over de stand van de rechtspleging door de optredende of aangestelde openbare of ministeriële ambtenaren doen overhandigen. Stelt hij een verzuim vast, dan geeft hij daarvan kennis aan de procureur des Konings, die oordeelt welke tuchtrechtelijke gevolgen zulks medebrengen.

834 Onder voorbehoud van de toekenning van rechtsbijstand.

verbaal van niet-bevinding moet opmaken[835]. Deze handeling beëindigt dan de procedure.

Het is duidelijk dat deze praktijk niet erg wijdverspreid is. De economische belangen van de partijen en het verlies van een drukkingsmiddel op de schuldenaar moedigen deze oplossing niet aan. Het zou dan ook passend zijn om in dergelijke gevallen de verplichting op te leggen om een proces-verbaal van niet-bevinding op te stellen, op straffe van nietigheid. Er moet ook worden voorzien in de mogelijkheid voor de schuldenaar om zich in het kader van een vereenvoudigde procedure tot de beslagrechter te wenden om het ontbreken van dit proces-verbaal te sanctioneren wanneer zijn financiële en vermogenssituatie dit vereist.

b. Het probleem van het 'herhaalde' beslag op roerende goederen

Hoewel het beslag individueel wordt uitgevoerd, wordt erkend dat het een collectieve roeping heeft. Dit betekent dat alle schuldeisers er baat bij hebben en niet alleen degene die het beslag heeft gelegd. Met andere woorden, wanneer een gerechtsdeurwaarder na een beslag geld int, kan hij dit niet rechtstreeks en alleen aan zijn cliënt terugstorten, maar moet hij het zo nodig verdelen onder andere schuldeisers van de schuldenaar[836].

De gerechtsdeurwaarder die het beslag uitvoert, moet dus nagaan op welke andere schuldeisers van de schuldenaar[837] de verdeling van toepassing kan zijn, en deze schuldeisers op de hoogte brengen.

In geval van loonbeslag onder derden of verkoop van roerende goederen[838] zullen de door de gerechtsdeurwaarder gerecupereerde gelden dus worden verdeeld onder de verschillende schuldeisers die hun schuldvordering hebben aangegeven, rekening houdend met eventuele voorkeursgronden[839] en naar rato van de verschuldigde bedragen.

Deze praktijk wordt geregeld door het Gerechtelijk Wetboek en is onderworpen aan een bijzonder lange, ingewikkelde en dure procedure[840].

In het geval van een loonbeslag onder derden zal de gerechtsdeurwaarder dus belast zijn met alle lopende dossiers van de andere schuldeisers. Hij is dus verplicht om het beslag voort te zetten, zelfs indien de in beslag genomen bedragen hoger zijn dan het bedrag van de schuld die hij int, totdat hij over voldoende geld beschikt om alle schuldeisers die aangifte hebben gedaan te betalen. Pas dan kan hij een einde maken

---

835 Artikel 1390 van het Gerechtelijk Wetboek.

836 Schuldeisers van de staat (fiscus, btw …), socialezekerheidskassen, schuldeisers die zijn ingeschreven in het centraal bestand van berichten van beslag en die een gerechtelijke invorderingsprocedure tegen de schuldenaar hebben lopen.

837

838 In geval van onroerend beslag is de met de verkoop belaste notaris verplicht de prijs onder de verklarende schuldeisers te verdelen in het kader van de rangregeling.

839 Het aan een schuldeiser toegekende recht om met voorrang op andere schuldeisers van de schuldenaar te worden betaald (hypotheek, voorrechten).

840 De verdelingsprocedure: artikelen 1627 tot 1638 van het Gerechtelijk Wetboek.

aan het beslag door de inkomensschuldenaar een machtiging tot stopzetting van de betalingen toe te zenden. Dit wordt 'opheffing' genoemd.

De schuldenaar is vaak niet op de hoogte van deze bijzonderheid en kan zich afvragen of het beslag moet worden gehandhaafd wanneer de reeds in beslag genomen bedragen grotendeels de schuld dekken waarvoor het beslag is gelegd.

Voor het beslag op roerende goederen leidt deze praktijk tot een ander bijzonder probleem. Indien er meerdere schuldeisers zijn, worden zij immers pas betrokken bij de procedure die wordt ingeleid op het moment van de verdeling van de prijs van de verkoop van de goederen van de schuldenaar. Zoals in het vorige punt is gezegd, vindt deze verkoop echter zelden plaats.

Bovendien zullen de door de schuldenaar gedane eenmalige of opeenvolgende betalingen enkel ten goede komen aan de gerechtsdeurwaarder die het beslag legt. Om een stuk van de taart te krijgen, hebben de andere schuldeisers dus geen andere keuze dan op hun beurt beslag te leggen. Elke schuldeiser heeft dus het recht om een of meer beslagleggingen op roerende goederen te doen voor verschillende vorderingen op dezelfde schuldenaar.

De vaststelling is duidelijk. In veel schuldbemiddelingszaken worden schuldenaars geconfronteerd met herhaalde beslagleggingen op roerende goederen, waardoor zij onder druk worden gezet om in te stemmen met hypothetische betalingsregelingen die al snel onbeheersbaar worden. De herhaalde accumulatie van tenuitvoerleggingskosten leidt onvermijdelijk tot een verslechtering van de schuld, of zelfs tot overmatige schuldenlast.

En toch bestaat de mogelijkheid voor een schuldeiser om toegevoegd te worden aan een lopend beslag op roerende goederen. Ze wordt geregeld door artikel 1524 van het Gerechtelijk Wetboek. Deze bepaling wordt echter zeer zelden toegepast. Het is waar dat deze procedure in haar huidige vorm bijzonder ingewikkeld is, problematisch wat de kosten betreft, zonder doorslaggevende voordelen voor de schuldeiser, en uiteindelijk zelfs het risico van een te zware schuldenlast voor de schuldenaar kan vergroten.

Om de druk op de schuldenaar te verlichten en de schuldeiser een procedure van reëel economisch belang te bieden, lijkt een wijziging van artikel 1524 van het Gerechtelijk Wetboek noodzakelijk. Het zou de bedoeling zijn deze laatste te laten deelnemen in de betalingen van de schuldenaar in het kader van het aan de beslagleggende deurwaarder toegekende betalingsplan, of zelfs gemakkelijk te kunnen worden toegevoegd aan het bestaande beslag zonder dat nieuwe procedurele stappen moeten worden ondernomen, d.w.z. zonder de kosten van de tenuitvoerlegging te verzwaren.

3.5.4. Bescherming en rechtsmiddelen voor de schuldenaar

In het kader van het uitvoerend beslag op roerende goederen beschermt artikel 1408 van het Gerechtelijk Wetboek de schuldenaar door een lijst van goederen die noodzakelijk zijn om hem en zijn gezin in staat te stellen om een minimum aan menselijke waardigheid te behouden, uit te sluiten van het toepassingsgebied van de inbeslagneming. Die lijst, die uit een andere eeuw dateert, verdient echter een flinke opfrisbeurt en moet worden aangepast aan de bijzonderheden en behoeften van de hedendaagse levensstijl. Wij denken met name aan audiovisuele apparatuur en informatica-uitrusting, die over het algemeen het doelwit zijn van gerechtsdeurwaarders, gezien hun veelvuldige aanwezigheid in gezinnen en de aanzienlijke economische waarde in vergelijking met andere in beslag te nemen goederen.

Op dit punt voorziet een tekst die momenteel in de Commissie voor Justitie ligt, in de opname van televisie- en radiotoestellen in de lijst. De tekst voorziet ook in de uitbreiding van de onbeslagbaarheid tot apparatuur en uitrusting die nodig zijn voor toegang tot een internetverbinding[841], naar keuze van de in beslag genomen schuldenaar, met een maximum van 500 EUR per gezinslid[842]. Deze definitie omvat derhalve met name laptops, mobiele telefoons, tablets, smart tv's, enz. Onder gezinslid moet worden verstaan eenieder die in hetzelfde gezin als de in beslag genomen schuldenaar woont. Voorts voorziet het voorstel in een herformulering van de bepaling betreffende goederen met sentimentele waarde door te bepalen dat een of meer goederen, naar keuze van de schuldenaar, kunnen worden beoogd, mits hun waarde niet meer bedraagt dan 400 EUR[843].

In geval van betwisting over de beslagbaarheid van de goederen kan de schuldenaar zich wenden tot de beslagrechter door middel van een vereenvoudigde en snelle procedure die wordt geregeld door artikel 1408, § 3, van het Gerechtelijk Wetboek. Deze betwisting moet door de schuldenaar worden gedaan via de opmerkingen die hij aan de gerechtsdeurwaarder moet maken hetzij op het ogenblik van het beslag zelf, hetzij binnen vijf dagen na de eerste beslaglegging[844]. Na deze termijn is iedere betwisting door de schuldenaar niet ontvankelijk[845].

Alle opmerkingen worden dan ook opgetekend in het proces-verbaal van beslag, dat vervolgens wordt voorgelegd aan de beslagrechter.

In dit verband kunnen enkele opmerkingen worden gemaakt.

---

841 Naar keuze van de in beslag genomen schuldenaar.

842 In dit verband wijzen wij erop dat onlangs in de Kamer een voorstel tot herziening van artikel 23, alinea 3, van de Grondwet is ingediend, dat ertoe strekt het recht op een leven in overeenstemming met de menselijke waardigheid uit te breiden met het recht op voldoende en neutrale toegang tot het internet. Doc. K. Volksv., 55-2137/001.

843 Wetsvoorstel van 17 september 2019 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot niet voor beslag vatbare goederen, Parl.Doc. K.Volksv., 55-0373/001.

844 In geval van roerend beslag moeten de opmerkingen binnen 5 dagen na het beslag geformuleerd worden; in geval van roerend beslag buiten de woning en bij afwezigheid van de schuldenaar, binnen 5 dagen na de betekening van het proces-verbaal van inbeslagneming aan diens woning.

845 P. GIELEN, 'La saisie mobilière', Editions Larcier, Brussel, 2011, blz. 91-93.

Om te beginnen lijkt de termijn voor het indienen van opmerkingen bijzonder kort, wanneer men bedenkt dat de schuldenaar vaak bij lange na niet op de hoogte is van en/of naar behoren wordt ingelicht over de regels betreffende onbeslagbare goederen, het verhaal waarover hij beschikt en de wijze waarop dit kan worden uitgeoefend. Op dit punt voorziet het hieronder vermelde wetsvoorstel in een verlenging van deze termijn van vijf tot vijftien dagen om de schuldenaar de tijd te geven kennis te nemen van zijn rechten, deze te laten gelden en de nodige bewijzen voor te bereiden. Toch moet ervoor worden gezorgd dat de schuldenaar zich bewust is van dit verhaal en het begrijpt.

Ten tweede kan dit verhaal alleen betrekking hebben op betwistingen betreffende goederen waarop geen beslag kan worden gelegd krachtens artikel 1408 van het Gerechtelijk Wetboek. Alle andere problemen of moeilijkheden die zich voordoen tijdens de beslagprocedure[846] zijn niet ontvankelijk en vereisen een specifiek verzoek van de schuldenaar aan de beslagrechter, met de bekende omslachtigheid en kosten[847]. Dit geldt met name voor het probleem van in beslag genomen goederen die niet toebehoren aan de in beslag genomen schuldenaar of die niet uitsluitend toebehoren aan de schuldenaar wanneer deze zijn woning deelt[848].

De gerechtsdeurwaarder heeft namelijk het recht om beslag te leggen op alle beslagbare goederen die zich in de woning van de schuldenaar bevinden[849], tenzij hij het tegendeel kan bewijzen, wat vaak bijzonder ingewikkeld is (verlies van eigendomsdocumenten, aankoopfacturen, enz.). Bij ontstentenis zal de vermoedelijke eigenaar zich zelf tegen de verkoop moeten verzetten door middel van een specifieke vordering voor de beslagrechter, de rechtsvordering tot terugvordering[850]. Afgezien van het feit dat dit rechtsmiddel niet bekend is, zijn de procedurele complexiteit en de kosten ervan van dien aard dat het ontmoedigd wordt er gebruik van te maken, waardoor deze goederen vatbaar blijven voor inbeslagneming.

De kosten van tenuitvoerleggingsprocedures, van weinig doeltreffende rechtsmiddelen tegen procedures, de mogelijkheid van een gecumuleerd optreden van meerdere gerechtsdeurwaarders ten laste van eenzelfde schuldenaar, waardoor zijn schuldenlast verslechtert, de handhaving van de procedure ondanks de geringe waarde van de in beslag genomen goederen, waardoor elke verkoop onrechtmatig wordt … zo veel problemen die het uitvoerend beslag (o.a. op roerende goederen) doet rijzen en die een denkoefening vergen, zowel wat het doel, de procedure als de middelen betreft om ze ten uitvoer te leggen.

---

846 Betwisting van de wettigheid van het beslag (nietigheid van de proceshandelingen), het niet-bestaan van de schuld en de doeltreffendheid van de uitvoerbare titel, inbeslagneming van goederen waarvan hij geen eigenaar is …

847 Onder voorbehoud van de toekenning van rechtsbijstand.

848 Met een echtgenoot, partner, ouders …

849 *"Met betrekking tot roerende goederen geldt het bezit als titel"*.

850 Artikel 1514 van het Gerechtelijk Wetboek.

4. Naar een ethische en verantwoorde schuldinvordering: welke ervaring, welke bevindingen?

De beroepsgroep is zich bewust van de noodzaak om de misbruiken en praktijken van sommigen aan te pakken. Zij is zich er ook van bewust dat zij haar functie binnen een gerechtelijke instelling in volle verandering moet herdefiniëren. Daarom toont zij zich sinds enkele jaren, zowel via haar politieke aanbevelingen[851] als via diverse initiatieven, bereid zich te positioneren in de strijd tegen de overmatige schuldenlast van particulieren, maar ook om de gerechtsdeurwaarder op te nemen als een essentiële speler, of zelfs grondlegger van een meer ethische en verantwoorde invordering.

Deze bewustwording heeft met name geleid tot verschillende projecten om mensen met schulden te ondersteunen. Hoewel deze initiatieven positief kunnen worden beoordeeld, doen zij toch een aantal problemen en vragen rijzen in verband met de positie van de gerechtsdeurwaarder, de eerbiediging van de rechten en de bescherming van de schuldenaars, met name wat de persoonsgegevens betreft, en de doeltreffendheid van de oplossing die zij bieden voor financieel precaire gezinnen.

4.1. De invordering via minnelijke schuldbemiddeling

Ter herinnering, is de minnelijke schuldbemiddeling een procedure voor de aanpak van overmatige schuldenlast waarbij een professional (schuldbemiddelaar) tot taak heeft een budgettaire en financiële analyse te maken van de persoon die zich in een situatie van (overmatige) schulden bevindt, en met alle schuldeisers de betalingsvoorwaarden voor diens schulden vast te stellen en daarover te onderhandelen, zodat deze binnen een redelijke termijn en met respect voor de menselijke waardigheid kunnen worden afgelost[852].

Om de in financiële moeilijkheden verkerende en verzwakte schuldenaar te beschermen tegen kwaadwillige en inhalige adviseurs is de uitoefening van schuldbemiddeling, zoals hierboven omschreven, strikt gereglementeerd[853]. Zo zijn, naast openbare en particuliere instellingen[854], alleen advocaten, gerechtsdeurwaarders en notarissen, alsmede gerechtelijke mandatarissen[855] bevoegd om te bemiddelen in schulden[856].

Hoewel minnelijke schuldbemiddeling altijd het voorrecht is geweest van (voor de schuldenaar gratis toegankelijke) openbare en particuliere erkende diensten, en dat ook

851 A. MICHIELSENS, L. CHABOT, *op.cit.*

852 *"Manuel de la médiation de dettes "*, uitgave 2021, Observatorium voor Krediet en Schuldenlast, 2021, blz. 23-25.

853 WER, art.VII.115 (voorheen artikel 67 van de wet van 12 juni 1991 betreffende het consumentenkrediet, ingetrokken).

854 Zoals OCMW's, CAW's, vzw's of ION's.

855 Zoals voorlopige bewindvoerders.

856 Er zij op gewezen dat alleen de vermelde categorieën ook de toelating hebben om als schuldbemiddelaar te worden aangesteld in de collectieve schuldenregeling, een gerechtelijke procedure voor de behandeling van overmatige schuldenlast die wordt ingeleid bij de arbeidsrechtbank (art. 1675/17, §1 Gerechtelijk Wetboek).

blijft, tonen gerechtsdeurwaarders en advocaten[857] er sinds enkele jaren een groeiende belangstelling voor en proberen zij zich duidelijk in deze niche te positioneren.

Het lijkt in die geest dat de initiatiefnemers in 2015 de dienst 'MyTrustO' hebben opgericht, onder impuls van Beweging.net Antwerpen en verschillende lokale gerechtsdeurwaarders[858]. Deze dienst biedt mensen met schulden de mogelijkheid om contact op te nemen met een adviseur, een gerechtsdeurwaarder, om de balans op te maken van hun financiële situatie. Vervolgens wordt in onderling overleg een volledig en exhaustief financieel document opgesteld waarin de inkomsten, de schulden en de terugbetalingscapaciteit van de schuldenaar worden vermeld, zo nodig vergezeld van een afbetalingsplan waarover met alle geïdentificeerde schuldeisers is onderhandeld.

Resultaat:

- de schuldenaar kan hopen op een oplossing voor de terugbetaling van zijn schulden en de opeenstapeling van uitvoeringskosten en verdere invordering vermijden;
- schuldeisers wordt een afbetalingsplan aangeboden dat wordt gegarandeerd door een professionele analyse en goedkeuring;
- de gerechtsdeurwaarder heeft volledige en nauwkeurige toegang tot het vermogen en de financiële situatie van de schuldenaar.

Let wel: deze dienst brengt kosten voor de schuldenaar met zich mee, namelijk 150 EUR voor de opening van het dossier en de opstelling van het financieel document, plus een maandelijkse beheerkost van min of meer 50 EUR. Het bedrag varieert naargelang van de omvang van het dossier.

In dezelfde geest biedt Modero, een gerechtsdeurwaarderskantoor, schuldenaars die moeilijkheden ondervinden m.b.t. de invordering van hun schulden ook een schuldbemiddelingsprocedure aan tussen hen en de schuldeiser(s) voor wie Modero verantwoordelijk is voor de invordering van de uitstaande bedragen[859]. Wat is het standpunt en de analyse van deze nieuwe initiatieven ter bestrijding van overmatige schuldenlast in een geprivatiseerde vorm?

4.1.1. Een alternatief, maar voor een gericht publiek

Zonder op enigerlei wijze de plaats in te nemen van de erkende schuldbemiddelingsdiensten die al meer dan twintig jaar bestaan, zijn deze initiatieven vooral bedoeld als alternatief

857 Zie bijvoorbeeld: https://www.schuldbemiddelaar.vlaanderen/nl-be/ [geraadpleegd op 25 juni 2021].

858 Onder leiding van gerechtsdeurwaarder Patrick VAN BRUGGENHOUT https://mytrusto.be/nl/home [geraadpleegd op 25 juni 2021].

859 Modero plus, https://www.modero.be/fr/actualites/2020-comment-nos-mediateurs-agrees-peuvent-vous-aider [geraadpleegd op 25 juni 2021] https://www.modero.be/nl/nieuws/2017-modero-klaar-voor-actievere-rol-bij-schuldbemiddeling [geraadpleegd op 25 juni 2021].

voor een publiek met reële aflossingsmogelijkheden, met andere woorden een weinig of niet kwetsbaar publiek op het vlak van bestaanszekerheid.

De doelstelling van een realistisch afbetalingsplan, de aanzienlijke kosten van bepaalde voorgestelde diensten en de actieve en noodzakelijke betrokkenheid van de schuldenaar veronderstellen immers dat deze, hoewel in moeilijkheden, over de capaciteiten en middelen beschikt om er alleen uit te komen.

Deze acties bieden in elk geval het voordeel dat zij de kans kunnen vergroten om mensen op te sporen die in een situatie van overmatige schuldenlast verkeren of dreigen te geraken en die, uit onwetendheid of uit waardigheid, niet of met tegenzin een OCMW of een sociale dienst durven binnen te wandelen.

Voor veel mensen is het inroepen van de hulp van een gerechtsdeurwaarder om uit de schulden te raken op zich echter geen 'logische' en voor de hand liggende stap.

4.1.2. Schuldbemiddeling is niet gewoon een afbetalingsplan

Deze initiatieven zijn gebaseerd op de procedure van minnelijke schuldbemiddeling. Dit kan niet worden teruggebracht tot enkel de uitvoering van een betalingsplan. Minnelijke schuldbemiddeling maakt deel uit van een veel breder proces van:

- een grondige budgettaire analyse, die de vaststelling van precieze en volledige inkomsten en uitgaven omvat, het zoeken naar een realistisch budgettair evenwicht en, in voorkomend geval, de activering van de rechten en sociale of financiële bijstand waarop de betrokkene aanspraak kan maken;
- een onderzoek en een controle van de wettigheid van de schuldvorderingen, zo nodig leidend tot betwisting van bedragen die niet wettelijk gerechtvaardigd zijn, verjaard zijn…;
- de uitwerking van een afbetalingsplan dat gericht is op financieel herstel binnen een redelijk tijdsbestek, terwijl de schuldenaar over voldoende middelen blijft beschikken om een menswaardig bestaan te leiden;
- toezicht op de uitvoering van het plan en de mogelijkheid om het aan te passen naar gelang van het ontstaan van nieuwe schulden en/of risico's die de aflossingscapaciteit beïnvloeden.

Bovendien zijn de moeilijkheden van mensen met een overmatige schuldenlast zelden uitsluitend van financiële aard. Zij zijn vaak de oorzaak en/of het gevolg van andere sociale, gezins-, beroeps-, medische of zelfs beheerproblemen waarmee rekening moet worden gehouden, hetzij door specifieke sociale steun, hetzij door verwijzing naar andere gespecialiseerde diensten, andere procedures of door het opzetten van begeleiding of budgetbeheer.

In het kader van de door de gerechtsdeurwaarders voorgestelde bemiddeling houdt het gebrek aan gevoeligheid, opleiding en/of middelen die een sociale, multidisciplinaire

en gepersonaliseerde aanpak mogelijk maken[860], het streven naar rentabiliteit echter het risico in dat hun tussenkomst uitsluitend gericht is op de juridische en boekhoudkundige aspecten van de schuld, waardoor de schuldenaar alleen komt te staan of in ieder geval geen oplossing vindt voor de andere aspecten van zijn financiële moeilijkheden of voor de onderliggende problemen.

4.1.3. Schuldinvorderaar, schuldbemiddelaar: ambivalentie en belangenconflict

Wij hebben reeds gewezen op de ambivalentie van het statuut van de gerechtsdeurwaarder, met name in het kader van de invordering van schulden. Dit wordt nog versterkt wanneer de gerechtsdeurwaarder ook de rol van schuldbemiddelaar op zich neemt. Hoewel onpartijdigheid en onafhankelijkheid bepalend zijn voor zijn functie, is de afwisseling van zijn optreden als schuldinvorderaar en schuldbemiddelaar niet zonder enige verwarring en geeft die zelfs aanleiding tot een risico op belangenconflicten voor zowel schuldenaars als schuldeisers.

De schuldenaar loopt aldus het risico dat de gerechtsdeurwaarder achtereenvolgens een opdracht van schuldinvorderaar en een opdracht van schuldbemiddelaar vervult. Deze tussenkomsten hebben echter verschillende doelstellingen en vereisen specifieke middelen.

Kan men wat de schuldeisers betreft, die ook cliënten van de gerechtsdeurwaarder zouden zijn, niet met recht vrezen voor bepaalde functieverschuivingen of standpunten die ongunstig zijn voor de schuldenaar?

Er valt te vrezen voor:

- het risico van bevoordeling van de schulden van de 'cliënt'-schuldeiser;
- het risico om de kant van de schuldeiser te kiezen in geval van een eventueel geschil over de schuldvordering (verjaring, ongepaste kosten, enz.) of de schuldenaar onvoldoende te informeren of bij te staan in geval van een eventueel geschil;
- het risico dat de in het kader van de schuldbemiddeling verzamelde informatie in latere gerechtelijke procedures wordt gebruikt of bij de voortzetting van de door de schuldeiser gevraagde invordering.

4.2. Schuldinvordering via bemiddeling

Zoals in deze bijdrage reeds is opgemerkt, is schuldinvordering een dure zaak, zowel voor de schuldenaar, die zijn schuld in elke fase dramatisch ziet oplopen, als voor de

860 Er zij op gewezen dat sommige gerechtsdeurwaarderskantoren maatschappelijk werkers in hun teams hebben opgenomen, maar het is niet zeker dat de werkcontext hen in staat stelt op dezelfde wijze te werken als in de non-profitsector.

schuldeiser, die de kosten van de tenuitvoerlegging moet dragen en betalen zonder enige garantie op terugbetaling.

Door hun geschillen[861] zijn vrederechters bevoorrechte getuigen van de hel die consumenten met blijvende schuldproblemen moeten doorstaan.

Beweging.net en de vrederechters hebben oog voor deze problematiek en pleiten voor het inschrijven van een procedure van schuldcentralisatie en minnelijke schuldvordering in het Gerechtelijk Wetboek.

In afwachting van een wetswijziging en overtuigd van de relevantie van een dergelijke procedure, hebben Beweging.net, MytrustO en het Koninklijk Verbond van de Vrede- en Politierechters een proefproject opgestart. Zodra de schulden zijn gecentraliseerd en een betalingsplan is opgesteld, leggen de gerechtsdeurwaarder en de schuldenaar dit plan via de bemiddelingsprocedure voor aan de vrederechter. De vrederechter bekrachtigt het afbetalingsplan in een proces-verbaal van minnelijke schikking dat de waarde heeft van een definitief vonnis[862]. Afgezien van de gerechtvaardigde kosten van de tussenkomst van de gerechtsdeurwaarder, is de procedure gratis. Er zij echter op gewezen dat, indien de schuldenaar niet langer in staat is het plan uit te voeren, de schuldeisers dan onmiddellijk in het bezit zijn van een uitvoerbare titel die de deur opent voor gerechtelijke invordering. De gerechtskosten worden weliswaar uitgespaard, maar met deze procedure, die een grote plaats aan de gerechtsdeurwaarder laat, wordt er boven het hoofd van de schuldenaar een zwaard van Damocles gehangen en krijgen de schuldeisers een geducht wapen in handen.

In dezelfde geest moet worden gewezen op het voorstel van de Orde van Vlaamse Balies om een *"schuldcoaching"*-procedure in te stellen. Deze procedure, een soort 'light' versie van de collectieve schuldenregeling, stelt de schuldenaar in staat om met de hulp van een 'coach' een betalingsplan voor al zijn schulden te vragen en hem officieel te laten erkennen, ditmaal voor de arbeidsrechter.

Personen die overeenkomstig artikel VII 115 van het Wetboek van economisch recht gemachtigd zijn schuldbemiddeling te verrichten, mogen als 'coach' optreden.[863] op voorwaarde dat zij niet eerder zijn opgetreden als mandataris of schuldeiser van de schuldenaar.

De vraag rijst wat de toegevoegde waarde en het belang van deze projecten is, wetende dat wij via de procedures van schuldbemiddeling en collectieve schuldenregeling beschikken over een arsenaal dat, ondanks enkele valkuilen, al vele jaren zijn nut heeft bewezen. Zou het niet passender en relevanter zijn om de middelen van deze twee

---

861 De vrederechter heeft een bijzondere bevoegdheid, ongeacht het bedrag van de schuldvordering, inzake consumentenkrediet, geregeld bij de artikelen VII.64 WER en volgende, inzake de invordering van schulden die een consument verschuldigd is aan een leverancier van elektriciteits-, gas-, verwarmings-, water- of telecommunicatiediensten (artikel 591, 21° en 25° Gerechtelijk Wetboek).

862 A. BILLIET, S. ROSVELDS, 'Lutte contre la pauvreté: les juges alarment au sujet de la centralisation des dettes et de la procédure de conciliation', J.T., 2021, blz. 363-364.

863 Erkende overheidsinstellingen en private instellingen, advocaten, gerechtsdeurwaarders, gerechtelijk mandatarissen.

procedures te verbeteren en te versterken in plaats van nog een procedure in te stellen met het risico dat het aantal rechtsmiddelen waarmee in feite dezelfde doelstellingen worden nagestreefd, wordt vermenigvuldigd en dat de schuldenaar de oplossingen die hem ter beschikking staan, niet meer kan vinden?

4.3. Een digitaal platform voor schulden van particulieren

Op initiatief van het gerechtsdeurwaarderskantoor Modero en het OCMW van Antwerpen is een digitaal bemiddelings- en communicatieplatform, Modero One, gelanceerd om de uitwisseling van informatie tussen gerechtsdeurwaarders en OCMW's over mensen met schulden te vergemakkelijken.

Het is de doelstelling van dit platform om:

- het OCMW een meer globaal beeld te geven van de gebruikers met schulden (beperkt echter tot de gebruikers die het voorwerp uitmaken van een invorderingsprocedure in het Modero-onderzoek);
- de gerechtsdeurwaarder de mogelijkheid te bieden om snellere en betrouwbaardere informatie te verkrijgen over de solvabiliteit van de schuldenaar.

Ook de schuldenaar lijkt er belang bij te hebben, want zodra het OCMW hem in het platform registreert, worden de invorderingsprocedures tegen hem tijdelijk opgeschort, zodat de dienst binnen een redelijke termijn een realistisch afbetalingsplan kan opstellen dat vervolgens 'automatisch' wordt aanvaard.

In het verlengde hiervan is in de Kamer een wetsvoorstel ingediend om dit platform in het hele land operationeel te maken[864]. Gezien de talrijke kritieken en bezwaren[865] werd dit project opgeschort. Niettemin, overtuigd van de gegrondheid en het nut ervan, handhaaft de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders dit platformproject en stelt ze het op een conventionele manier voor aan de OCMW's. Dit soort platformen roept echter veel vragen op[866].

In de eerste plaats gaat het om het verzamelen en delen van informatie en meer in het bijzonder om de noodzakelijke en toereikende waarborgen die dit platform moet bieden met betrekking tot de naleving van de normen voor de verwerking en

---

864 Wetsvoorstel van 17 juni 2020 betreffende tijdelijke en structurele schuldhulpverlening, Parl.Doc. K. Volksv., nr. 55-1352/001.

865 Gegevensbeschermingsautoriteit, vertegenwoordigers van advocaten, maatschappelijk middenveld …

866 Wetsvoorstel van 17 juni 2020 betreffende tijdelijke en structurele schuldhulpverlening, advies van het Observatorium voor Krediet en Schuld, 2020 (beschikbaar op de website van het Observatorium Krediet en Schuldenlast, https://observatoire-credit.be/nl); Belgisch Netwerk Armoedebestrijding, Observatorium Krediet en Schuldenlast, Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling, Steunpunt mens en samenleving, 'Kritisch advies bij de nieuwe oplossingen en initiatieven om de overmatige schuldenlast bij particulieren een halt toe te roepen' juni 2021, https://www.mediationdedettes.be/Kritisch-advies-bij-de-nieuwe-oplossingen-en-initiatieven-om-de-overmatige-1251?lang=nl

bescherming van persoonsgegevens[867]. Naast het risico dat gevoelige informatie wordt doorgegeven[868], is de kwestie van de eerbiediging van het beroepsgeheim[869] waartoe OCMW's, CAW's en vzw's gebonden zijn inderdaad problematisch, aangezien de voorwaarden die een gedeeld beroepsgeheim toestaan in dit geval helemaal niet vervuld zijn[870].

In de tweede plaats moet aandacht worden besteed aan de problemen in verband met de registratie van gegevens en meer in het bijzonder aan de risico's van coderingsfouten waartoe dit kan leiden. Sinds enkele decennia zijn er steeds meer verschillende databanken[871] waarin informatie over wanbetalingen en schulden van particulieren in verschillende sectoren wordt geregistreerd. In dit opzicht is het Centraal bestand van berichten van beslag een van de meest emblematische gegevensbanken in het kader van de gerechtelijke invordering van schulden. Met dit nieuwe platform wordt ernaar gestreefd een echt schuldencentralisatiebestand op te zetten waarin niet alleen schulden met een uitvoerbare titel zijn opgenomen (zoals in het centraal bestand), maar ook alle particuliere schulden waarvoor een minnelijke invordering is ingesteld. Op dit punt heeft de Gegevensbeschermingsautoriteit herhaaldelijk gewaarschuwd voor het grote risico van coderingsfouten, met name wanneer de registratie wordt uitgevoerd op initiatief van beroepssectoren, zonder rechterlijke controle.

Dat is in dit geval des te zorgwekkender, omdat de enige voorwaarde waaraan een schuldeiser blijkbaar moet voldoen om de databank of het register te raadplegen, is dat hij een beroep doet op een deelnemende gerechtsdeurwaarder. Afgezien van de gemakkelijke toegang bestaat dus het risico dat schuldeisers maatregelen nemen tegen schuldenaars, zoals hen weigeren of uitsluiten van hun diensten, op basis van onjuiste of foutief geregistreerde informatie.

---

867 Normen van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Europese regelgevende tekst die de verwerking en bescherming van gegevens op het niveau van de Europese Unie omkadert en op 25 mei 2018 in werking is getreden.

868 Gegevens betreffende schulden kunnen gevoelige informatie bevatten over de gezondheid van de schuldenaar, eventuele strafrechtelijke veroordelingen, minderjarige leden van het gezin, consumptiegewoonten, enz., en de verwerking daarvan vereist waarborgen en verhoogde bescherming om de schuldenaar in staat te stellen zijn vrije en geïnformeerde toestemming te geven, d.w.z. zonder enige dwang.

869 Artikel 458 van het Strafwetboek. betreffende de OCMW's, artikelen 36 en 50 van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn.

870 Het gedeelde beroepsgeheim is een jurisprudentiële constructie die het mogelijk maakt onder het beroepsgeheim vallende informatie onder strikte cumulatieve voorwaarden te delen:
- de betrokkene moet van het delen van de informatie op de hoogte zijn en met kennis van zaken zijn toestemming hebben gegeven;
- het delen van informatie moet uitsluitend in het belang van de betrokkene geschieden;
- het delen van informatie mag alleen betrekking hebben op informatie die essentieel en noodzakelijk is voor de vervulling van de taak van de beroepsbeoefenaar die het beroepsgeheim bezit;
- het delen van het beroepsgeheim kan alleen plaatsvinden tussen personen die aan het beroepsgeheim zijn onderworpen;
- de ontvanger van de gedeelde informatie moet een functie vervullen met dezelfde doelstellingen.

871 Centrale voor kredieten aan particulieren, Centraal bestand van berichten van beslag, delegatie, overdracht, collectieve schuldenregeling en protest, Centraal register collectieve schuldenregeling (onder constructie); RSR (speciale verzekeringsrisico's) Datassur.

4.4. Ethische en verantwoorde invordering: een kwaliteitslabel

Sinds enkele jaren beweren sommige invorderaars publiekelijk dat zij aan ethische en verantwoorde invordering doen, d.w.z. dat zij garant staan voor menselijke en respectvolle invorderingspraktijken.

Dit is het geval van de vzw SOCREM, die uit verschillende invorderingskantoren bestaat en die beweert maatschappelijk en economisch verantwoord te zijn[872]. Hetzelfde geldt voor MyTrustO, dat zijn 'kwaliteitslabel' MytrustO Evi[873]promoot.

Men kan natuurlijk de verdiensten van dit initiatief onderstrepen, hoewel het gebruik van menselijke en respectvolle praktijken logischerwijze het minimum lijkt te zijn dat men van deze beroepsbeoefenaars mag verwachten.

Bij gebrek aan een bindend karakter, aan controle, aan doorzichtigheid wat de toekenningsvoorwaarden en de toegepaste specifieke praktijken betreft, lijkt dit label in zijn huidige vorm echter meer een lege huls dan een echte garantie voor ethische invordering.

5. Conclusie en aanbevelingen

De invordering van schulden is een proces met economische implicaties, maar ook sociale en ethische implicaties en met grote uitdagingen.

De huidige bevindingen en debatten lijken de gevolgen, gebreken en misbruiken van onze procedures weer te geven, die door de tijd zijn uitgeput, door de veranderingen in ons rechtssysteem ontoereikend zijn geworden en door bepaalde praktijken worden misbruikt. Ad hoc en gerichte wetgevende interventies zijn ontoereikend, zo niet ondoeltreffend. Zij dichten alleen mazen in de wet, waarvan sommigen niet zullen aarzelen ze met andere middelen te omzeilen. Bijgevolg is een alomvattende bezinning en hervorming nodig over de oplossingen en middelen die ons rechtsstelsel wil aanreiken aan mensen die in financiële moeilijkheden verkeren of zelfs in een situatie van insolventie verkeren.

De afgelopen jaren is een hele reeks initiatieven en voorstellen gelanceerd door verschillende actoren op het gebied van schuldinvordering, waaronder de gerechtsdeurwaarders[874]. Hoewel deze projecten tot doel hebben de invorderingskosten te verminderen en tekenen van schulden op te sporen voordat zij zich voordoen, roepen ze ook kritiek op, met name wat betreft de bescherming en de eerbiediging van de menselijke waardigheid die we toch met recht voor de schuldenaars mogen

872 https://socrem.be/NL/home [geraadpleegd op 25 juni 2021].

873 https://mytrusto.be/nl/diensten/voor-mensen-met-schulden [geraadpleegd op 25 juni 2021].

874 Zie punt 3. Naar een ethische en verantwoorde schuldinvordering: welke ervaring, welke bevindingen?

verwachten. Zij doen ook vragen rijzen over de reële en zekere toegevoegde waarde ervan voor elk van de betrokken partijen en over het effect ervan op de beteugeling van schuldsituaties op lange termijn. Het is echter duidelijk dat wij reeds over wetgeving, instrumenten en procedures beschikken om deze doelstellingen te bereiken. Deze systemen, ook al vertonen zij bepaalde gebreken, hebben hun nut bewezen en kunnen in ieder geval zonder al te veel kosten, complicaties of tijd worden aangepast. Daarbij kunnen we ook rekenen op de ervaring en de deskundigheid die in de loop der tijd zijn opgebouwd door professionals, niet alleen op het gebied van invordering, maar ook op het gebied van de preventie en de behandeling van overmatige schuldenlast, die een rijke en relevante les vormen voor de (her)vorming van het invorderingsrecht van morgen.

Daarom lijkt het relevanter en meer coherent om de tijd van bezinning en hervorming te besteden aan het evalueren, aanpassen en moderniseren van de bestaande wetgeving, procedures en instrumenten. Het gaat er ook om dat de verschillende actoren die betrokken zijn bij de invordering van schulden, maar ook bij de preventie en behandeling van overmatige schuldenlast, over de materiële, financiële en menselijke middelen beschikken om hun taken op een efficiënte en menselijke manier uit te voeren.

Zoals wij reeds hebben opgemerkt, moet bij de hervorming van het invorderingsrecht in de eerste plaats worden nagedacht over de beperking en de regulering van de kosten ervan voor de schuldenaar. Daarom moet er een regelgeving worden vastgesteld en toegepast om de kosten en de rente die de schuldeiser van de in gebreke blijvende schuldenaar kan vorderen, te beperken en te plafonneren.

Bovendien is het van essentieel belang ervoor te zorgen dat de schuldenaar zowel op het ogenblik van het ontstaan van de schuld als tijdens het gehele invorderingsproces wordt geïnformeerd. Het is duidelijk dat veel schuldenaars zich niet altijd bewust zijn van en/of geen inzicht hebben in de financiële gevolgen van wanbetaling. Daardoor zijn zij niet op de hoogte of niet in staat om hun rechten of rechtsmiddelen tijdig of op passende wijze te doen gelden.

In dit verband moet er dringend voor worden gezorgd dat de bedingen betreffende de gevolgen van niet-betaling en de invorderingsprocedures worden gestandaardiseerd en veralgemeend door ze leesbaar en begrijpelijk te maken en door ervoor te zorgen dat ze correct onder de aandacht van de schuldenaar worden gebracht, door middel van een inlegvel en/of een speciaal lettertype. Ook moet ervoor worden gezorgd dat de schuldenaar op de hoogte is van zijn rechten en de bijstand die hem ter beschikking staat en van de diensten waarop hij een beroep kan doen.

Wat het recht en de invorderingsprocedures zelf betreft, moeten de volgende aanbevelingen worden gesteund:

- een evaluatie en herziening van de wet van 20 december 2002 betreffende de minnelijke invordering van schulden van de consument, met name wat betreft het verbod op clausules die tot doel hebben de kosten en erelonen

die in het kader van de minnelijke invordering kunnen worden gevorderd, te omzeilen, maar ook door de controle van de FOD Economie uit te breiden tot gerechtsdeurwaarders en advocaten wanneer zij in dit kader tussenkomen;

- een wijziging van artikel 1254 van het Burgerlijk Wetboek door te voorzien in de toerekening van de betalingen door de schuldenaar bij voorrang aan het kapitaal en vervolgens alleen aan de interesten en de boetes;
- een hervorming van het koninklijk besluit van 30 november 1976 tot vaststelling van het tarief voor akten van gerechtsdeurwaarders in burgerlijke en handelszaken, met name door meer transparantie en leesbaarheid van de terminologie en de berekeningswijzen;
- een verlaging van de indirecte belastingen op de akten van gerechtsdeurwaarders;
- een formeel verbod in het Gerechtelijk Wetboek op de praktijk van 'no cure no pay';
- een aanpassing van de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek om een einde te maken aan de praktijk van herhaald uitvoerend beslag op roerende goederen (met name door wijziging van artikel 1524 van het Gerechtelijk Wetboek);
- een procedurele vereenvoudiging van het beroep van de schuldenaar bij de beslagrechter in geval van misbruiken, beslag van onbeslagbare goederen of goederen die hem niet toebehoren;
- een verplichting om in geval van insolvabiliteit een proces-verbaal van niet-bevinding op te stellen en dit in het Centraal bestand van berichten van beslag in te schrijven.
- een bijwerking van de lijst van onbeslagbare goederen in artikel 1408 van het Gerechtelijk Wetboek overeenkomstig de behoeften die noodzakelijk en onontbeerlijk zijn voor de levensstijl van vandaag.

Bovendien is minnelijke schuldbemiddeling al meer dan 20 jaar een doeltreffend instrument gebleken om schuldenaars te helpen en te ondersteunen bij het aanpakken van hun schulden en om hoge invorderingskosten te vermijden. De enige wapens waarover de bemiddelaars voor minnelijke schulden beschikken, zijn echter hun deskundigheid en onderhandelingsvaardigheden. Zonder dwangmiddelen staan zij regelmatig machteloos tegenover de voorrechten waarvan bepaalde schuldeisers of gerechtsdeurwaarders gebruik kunnen maken. Er wordt derhalve verzocht een zeker gewicht toe te kennen aan en erkenning te geven aan de minnelijke tussenkomst van de erkende schuldbemiddelingsdienst, met name door te voorzien in een tijdelijke opschorting van alle invorderingsmaatregelen om de bemiddelaar de nodige tijd te geven om de financiële situatie van de betrokkene te beoordelen en een realistisch plan op te stellen.

Ook de financiële en menselijke middelen van de erkende schuldbemiddelingsdiensten moeten worden versterkt, zodat zij effectief en adequaat kunnen reageren op de verzoeken van mensen met schulden, maar ook passende mechanismen kunnen opzetten om overmatige schuldenlast te voorkomen en budgettaire steun te verlenen.

Ten slotte mag niet worden vergeten hoe belangrijk het is om in een vroeg stadium van een schuldproces op te treden. Dit impliceert noodzakelijkerwijze de uitvoering, verspreiding en evaluatie van projecten en instrumenten voor de preventie van overmatige schuldenlast, maar ook de bewustmaking van de overheidsinstanties van het belang dat in menselijk en financieel opzicht moet worden gehecht aan financiële opvoeding, en dit voor alle leeftijdscategorieën.